

Mediation naast strafrecht
in het arrondissement Amsterdam:
*Een beschrijving van het proces en
een verkenning van de effecten*

Suzan Verberk
Amsterdam, oktober 2011

Auteur:

Dr. S (Suzan) Verberk

Met medewerking van:

Mr. S. (Sophie) Uijterschout (onderzoeksassistentie)

C. (Carola) Molenaar (dataverzameling en -ordening)

© 2011, Rechtbank Amsterdam

Dit rapport is geschreven in opdracht van het Mediationbureau van de rechtbank Amsterdam. Voor het bestellen van het rapport en meer informatie kan contact op worden genomen met de mediationfunctionaris van rechtbank Amsterdam, mr. J.E. Boeding – Polée, via: j.boeding-polee@rechtspraak.nl

Inhoudsopgave

1	De contouren van de pilot en het onderzoek.....	4
1.1	De pilot in de rechtbank Amsterdam	4
1.2	Mediation in het strafrecht	5
1.2.1	Drie varianten.....	5
1.2.2	De voordelen van mediation naast strafrecht.....	5
1.2.3	Haken en ogen	6
1.3	Relevante ontwikkelingen	6
1.4	Interpretatie van de onderzoeksvraag en onderzoeksmethode.....	7
1.4.1	Proces- en effectevaluatie.....	7
1.4.2	Onderzoeksmethoden	7
1.4.3	Een belangrijk voorbehoud.....	8
2	Procesevaluatie.....	9
2.1	De totstandkoming van de pilot.....	9
2.2	Een overzicht van de zaken: aantallen en kenmerken	10
2.2.1	Aantallen	10
2.2.2	Kenmerken.....	11
2.3	De aanlevering van zaken.....	12
2.3.1	De personen verantwoordelijk voor de selectie.....	12
2.3.2	De selectiecriteria	13
2.3.3	Benadering daders en slachtoffers.....	16
2.3.4	De gesprekken	19
2.3.5	Informatieverstrekking door het Mediationbureau	22
2.3.6	Inspanningen in tijd, mankracht en kosten	22
3	Effectevaluatie	25
3.1	Een overzicht.....	25
3.2	De inhoud van de overeenkomst	25
3.3	De beoordeling van het mediationproces door slachtoffer en dader.....	27
3.4	De beoordeling van het mediationproces door de advocatuur	28
3.5	De beoordeling van het mediationproces door de mediator	29
3.6	De beoordeling van het mediationproces door de officier van justitie en de rechter.....	31
3.7	Visie op potentiële bezwaarpunten	34
4	Conclusies en aanbevelingen	35
4.1	Conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de procesevaluatie.....	35
4.2	Conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de effectevaluatie	37
Bijlage 1	Aanvullende korte casusbeschrijvingen.....	39
Bijlage 2	Overzichtstabel afdoening zaken	42
Bijlage 3	Overzicht uitkomsten mediationtraject	43

1 De contouren van de pilot en het onderzoek

‘Crime is a violation of people and relationships.... It creates obligations to make things right. Justice involves the victim, the offender and the community in search for solutions which promote repair, reconciliation, and reassurance.’¹

1.1 De pilot in de rechtbank Amsterdam

Eind oktober 2010 is de rechtbank Amsterdam in samenwerking met het Amsterdamse Openbaar Ministerie de pilot ‘Mediation naast strafrecht’ gestart. Hiermee is de mogelijkheid gecreëerd dat slachtoffer en dader² afspraken maken. Het herstellen van de schade en het leed van het slachtoffer staat daarbij centraal. De afspraken over herstel komen tot stand met inbreng van beide partijen: zowel voor de dader als het slachtoffer is een actieve rol weggelegd. Indien de mediation succesvol verloopt, wordt hetgeen door slachtoffer en dader is overeengekomen vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst. In het ‘Plan van aanpak’ is het doel van de pilot als volgt gedefinieerd: *Onderzoek naar de effecten van mediation naast strafrecht in een vroeg stadium van de strafprocedure, zonder dat dit vertraging oplevert in de vervolging.*³

De pilot heeft gelopen tot en met augustus 2011 (tot in mei 2011 konden zaken voor de pilot worden aangemeld). Het doel om in 25 zaken een strafrechtelijke mediation te starten is gehaald, in totaal zijn 26 zaken bij de pilot betrokken. Deelname aan de pilot vond plaats op vrijwillige basis, dit gold zowel voor het slachtoffer als de dader.

Het gaat in Amsterdam om een uniek initiatief.⁴ ‘Mediation naast rechtspraak’ is sinds een aantal jaar ingeburgerd in ons land, maar dat geldt niet voor de *strafrechtspraak*. De figuur van *mediation naast strafrecht* waarbij de rechtspraak expliciet is betrokken, was tot nu toe niet van de grond gekomen.⁵

¹ H. Zehr, *Changing Lenses: A new focus for crime and justice*, 1990:81

² Ik sluit me aan bij de terminologie zoals die tijdens de pilot is gehanteerd door de rechtbank Amsterdam en spreek van ‘dader’, mede omdat het steeds ging om bekende verdachten. Ten behoeve van de leesbaarheid wordt naar slachtoffer en dader verwezen met mannelijke verwijzwoorden. Daar waar ‘hij’ of ‘hem’ staat dient respectievelijk ‘hij/zij’ en ‘hem/haar’ gelezen te worden.

³ Het ‘Plan van aanpak’ kan worden opgevraagd bij het Mediationbureau Amsterdam.

⁴ Aanvankelijk was het ook de bedoeling dat een soortgelijke pilot in Rotterdam gestart zou worden. Om verschillende redenen is de pilot daar niet van de grond gekomen.

⁵ Wel zijn er verschillende initiatieven in Nederland ontplooid om herstelgesprekken tussen slachtoffers en daders mogelijk te maken. Denk in dit verband met name aan de slachtoffer-dadergesprekken zoals die worden georganiseerd door Slachtoffer in Beeld. Landelijke invoering daarvan heeft plaatsgevonden in 2006 (zie brief van de minister van Justitie, d.d. 18 augustus 2006 (5400790/06/DSP). De landelijke invoering van slachtoffer-dadergesprekken vond plaats naar aanleiding van positieve evaluatieresultaten van het project ‘slachtoffer-dadergesprekken’ en de projecten ‘herstelbemiddeling bij jeugdigen’. Deze evaluaties zijn uitgevoerd door respectievelijk Regioplan en het Verwey-Jonker Instituut. Zie: Hissel, S.C.E.M., Jansen M., Soethout J.E. & Tromp, E., *Procesevaluatie slachtoffer-dadergesprekken: Eindrapport*, Amsterdam: Regioplan, 2006 en Steketee, M., Ter Woerds, S., Moll M. & Boutellier, H., *Herstelbemiddeling voor jeugdigen in Nederland: Een evaluatieonderzoek naar zes pilotprojecten*, Assen: Van Gorcum, 2006

De rechtbank Amsterdam geeft met de pilot invulling aan de internationaalrechtelijke verplichting die Nederland heeft op grond van het 'Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure'. Artikel 10 van dit Besluit⁶ bepaalt dat lidstaten er voor dienen te zorgen dat een overeenkomst die in een bemiddeling wordt bereikt 'in aanmerking kan worden genomen', dat wil zeggen: in het strafproces kan worden gebruikt.⁷

1.2 Mediation in het strafrecht

1.2.1 Drie varianten

Er kunnen drie varianten van mediation in het strafrecht worden onderscheiden. In de eerste variant is mediation *onderdeel* van de normale strafrechtelijke procedure. Het resultaat van de mediation kan dan van invloed zijn op de uitkomst van de strafrechtelijke afhandeling. Het kan meebrengen dat de zaak wordt geseponeerd, maar het kan ook betekenen dat de eis van de officier van justitie wordt bijgesteld of dat er bij de strafoplegging door de rechter rekening wordt gehouden met de afspraken die door dader en slachtoffer zijn gemaakt. Een vereiste voor deze variant is dat de mediation vroeg in de procedure plaatsvindt. In de tweede variant is mediation een *alternatief* voor de strafrechtelijke procedure. Bereiken slachtoffer en dader overeenstemming dan komt het niet tot strafrechtelijke vervolging. In de derde variant is mediation een *aanvulling* op het strafrecht waarbij de bemiddeling tussen slachtoffer en dader plaatsvindt nadat de dader is veroordeeld.⁸ De pilot in Amsterdam heeft betrekking op de eerste variant: mediation als onderdeel van de strafrechtelijke procedure.

1.2.2 De voordelen van mediation naast strafrecht

Mediation in het kader van het strafrecht heeft een aantal evidente voordelen. In het kader van de mediation vinden gesprekken plaats die gericht zijn op herstel. Herstelgesprekken zijn gericht op dialoog en begrip. Als de mediation succesvol verloopt, zal dit als effect hebben dat de afstand tussen dader en slachtoffer is verkleind. Voor het *slachtoffer* biedt het herstelgesprek meer genoegdoening, onder meer omdat het hem de kans geeft vragen te stellen aan de dader, hem aan te spreken op zijn gedrag en (idealiter) door te ervaren dat de dader spijt heeft van zijn gedrag. Belangrijk ook is dat het slachtoffer bij een mediation het gevoel van slachtofferschap kan overwinnen, 'doordat de dreiging die uitging van de situatie tijdens het feit en het gevoel van controleverlies niet aanwezig zijn tijdens mediation.'⁹ Voor de *dader* betekent het herstelgesprek dat hij verantwoordelijkheid dient te nemen voor zijn handelen. Als de mediation goed verloopt, heeft dit tot gevolg dat bij de dader het inzicht ontstaat dat zijn gedrag niet door de beugel kan. Dit is een eerste en noodzakelijke stap om toekomstig (soortgelijk) crimineel of anderszins onwenselijk gedrag te voorkomen. Ook voor degenen betrokken bij de strafrechtpleging (*Openbaar Ministerie* en *rechtbank*), zijn er aan mediation in het strafrecht potentiële voordelen verbonden. Indien de mediation tot een

⁶ Het volledige artikel 10 'Bemiddeling in strafzaken' luidt als volgt:

1. Elke lidstaat zorgt voor de bevordering van bemiddeling in strafzaken met betrekking tot de strafbare feiten waarvoor hij die maatregel passend acht
2. Elke lidstaat ziet erop toe dat elke overeenkomst die in een bemiddeling in strafzaken tussen het slachtoffer en de dader wordt bereikt, in aanmerking kan worden genomen. (Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, 22 maart 2001, (2001/220/JBZ))

⁷ Vgl. J. Dierx, Mediation en strafrecht: een proces naast een proces, in: *Proces* (88), 2009

⁸ Groenhuijsen, Mediation in het strafrecht. Bemiddeling en conflictoplossing in vele gedaanten, *Delikt en Delinkwent*, 30(3), 2000

⁹ Dierx, 2009:346

overeenkomst heeft geleid, is mogelijk minder zittingstijd nodig voor de behandeling van de zaak en mogelijk geldt hetzelfde voor de voorbereiding van de zaak.

In het onderzoek naar de pilot zal de vraag beantwoord worden of de potentiële voordelen van mediation naast strafrecht zich daadwerkelijk in de Amsterdamse praktijk hebben voorgedaan. Zo zal worden nagegaan hoe het slachtoffer en dader de mediation hebben ervaren en wat voor hen de impact van de mediation is geweest. Een belangrijke vraag daarbij is of het slachtoffer daadwerkelijk meer genoegdoening ervaart dan in de reguliere strafrechtelijke procedure. Tevens zal worden onderzocht wat voor betrokken rechters en de officieren van justitie de consequenties van de mediation zijn. Daarbij gaat het om de invloed op de aard van hun (vervolgings)beslissing en de tijd die zij besteden aan (de voorbereiding op) zaken waarbij slachtoffer en dader voorafgaand aan de zitting tot overeenkomst zijn gekomen.

1.2.3 *Haken en ogen*

Naast de evidente voordelen van mediation in een strafrechtelijke context, dient ook gewezen te worden op mogelijke bezwaren of risico's. Slachtoffers kunnen gedurende het bemiddelingsproces teleurgesteld raken over de opstelling van de dader of over de uitkomst van de mediation. In het ergste geval kan dit leiden tot revictimisatie, waarbij het slachtoffer voor de tweede keer het gevoel heeft dat de dader hem onrecht doet. Een ander mogelijk bezwaar is dat daders meewerken uit strategische overwegingen; dat zij niet oprecht zijn in hun spijtbetuiging en alleen meewerken in de hoop op een lagere straf. Tevens kan tegen mediation naast strafrecht worden ingebracht dat dit mogelijk leidt tot rechtsongelijkheid. Er ontstaat mogelijk een ongelijke uitgangspositie tussen daders omdat in het ene geval slachtoffers wel, en in het andere geval slachtoffers niet bereid zijn om deel te nemen aan de mediation naast strafrecht. Tot slot wordt in de literatuur ook wel gewezen op het bezwaar dat bij mediation voorafgaand aan de terechtzitting er schending plaatsvindt van de onschuldpresumptie.

1.3 Relevante ontwikkelingen

Slachtoffers zijn een steeds belangrijkere rol gaan spelen in het veiligheidsbeleid en de aandacht voor de effecten van criminaliteit op slachtoffers is de laatste decennia sterk toegenomen.¹⁰ Belangrijk is in dit verband de in 1995 ingevoerde Wet en regelgeving Terwee. Hiermee zijn de mogelijkheden voor slachtoffers om de geleden schade op de dader te verhalen vereenvoudigd. Maar slachtoffers willen ook – letterlijk – dat hun stem wordt gehoord. Hiertoe bestaat sinds 2005 het wettelijk spreekrecht.¹¹ Dit houdt in dat (familieleden van) slachtoffers van zware delicten (bijvoorbeeld het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel) spreekrecht ter zitting wordt gegeven. Meer recent is met de invoering per 1 januari 2011 van de 'Wet Versterking Positie Slachtoffer in het Strafproces' de positie van het slachtoffer, zoals de naam van de wet al aangeeft, verder versterkt. Het betekent onder andere dat de informatieplicht van politie en OM richting slachtoffer zijn uitgebreid, maar ook dat de mogelijkheden tot het vorderen van schadevergoeding zijn verbeterd. 'Tot dusver werden veel vorderingen van slachtoffers niet-ontvankelijk verklaard, omdat ze als "niet

¹⁰ Vgl. Boutellier, De veiligheidsutopie: Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf. Tweede uitgebreide druk. Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2003

¹¹ 'Sinds 1 januari 2005 bestaat voor slachtoffers en nabestaanden van de in artikel 302 Wsv genoemde delicten het wettelijk spreekrecht. Deze wet geeft slachtoffers het recht op de openbare terechtzitting te spreken over de gevolgen die het delict bij hen teweeg heeft gebracht.' (Lens, K., A. Pemberton, M. Groenhuijsen, Het spreekrecht in Nederland: een bijdrage aan het emotioneel herstel van slachtoffers?, 2010:8)

eenvoudig” worden beoordeeld door de strafrechter. Onder het komende recht zullen ook vorderingen die minder eenvoudig zijn door de strafrechter moeten worden behandeld.¹² Deze wetswijziging betekent een duidelijke taakverzwaring voor de strafrechter. Mediation in het strafrecht past bij de ontwikkeling van versterking van de positie van het slachtoffer. Denk in dit verband onder andere aan de mogelijkheid om afspraken over de te vergoeden of herstellen schade vast te leggen in een vaststellingsovereenkomst.

1.4 Interpretatie van de onderzoeksvraag en onderzoeksmethode

1.4.1 Proces- en effectevaluatie

Aangezien de rechtbank in Amsterdam de eerste rechtbank is die invulling geeft aan ‘mediation naast het strafrecht’ is het belangrijk dat de ervaringen die met de pilot worden opgedaan op een zorgvuldige wijze in kaart worden gebracht. Daarbij vindt zowel een evaluatie van het proces als een beperkte evaluatie van de effecten plaats.

In het kader van de *procesevaluatie* zullen allereerst relevante cijfers in kaart worden gebracht. Daarnaast zal voor de verschillende fasen in het mediationtraject worden geïnventariseerd of het proces inderdaad is verlopen zoals bedoeld en welke knelpunten zich hebben voorgedaan. Tevens zal in het kader van de procesevaluatie - voor zover mogelijk - worden gekeken naar de inspanningen in tijd, mankracht en kosten. Op basis van de procesevaluatie kunnen lessen worden getrokken voor de vormgeving van het proces van mediation naast strafrecht mocht deze vernieuwing binnen het strafrecht na de pilot op grotere schaal worden ingevoerd.

De *effectevaluatie* heeft betrekking op de meer inhoudelijke resultaten van de pilot. Daarbij gaat het zowel om de effecten op de deelnemers aan mediation als om de effecten op de strafrechtelijke afhandeling. Met de effectevaluatie zal aandacht worden besteed aan de wijze waarop het slachtoffer en de dader de procedure hebben ervaren en waaruit de inhoud van de overeenkomsten bestaat. Tevens zal worden ingegaan op de gevolgen van mediation naast strafrecht voor de vervolgingsbeslissing van het OM, de strafeis en de beslissing over schuld en sanctietoemeting door de rechter.

1.4.2 Onderzoeksmethoden

- *Vragenlijsten.* Bij aanvang van de pilot zijn door de rechtbank Amsterdam in samenwerking met Prisma vragenlijsten ontworpen ten behoeve van de evaluatie. Het gaat om vragenlijsten voor slachtoffers/daders, mediators, advocaten, rechters en officieren van justitie.¹³

De betrokken daders en slachtoffers zijn telefonisch benaderd voor de evaluatie. Er zijn gesprekken gevoerd met 11 slachtoffers en 8 daders. In 6 zaken is zowel met het slachtoffer¹⁴ als de dader een gesprek gevoerd, in 3 zaken hebben alleen gesprekken plaatsgevonden met het slachtoffer (waarbij in 1 zaak met twee slachtoffers is gesproken) en in 2 zaken is uitsluitend met de dader gesproken¹⁵. Van de 26 zaken is de vragenlijst voor de mediator 25 keer ingevuld. Tot slot waren er bij het schrijven van dit rapport 12 ingevulde vragenlijsten van officieren van justitie en 9 door rechters ingevulde vragenlijsten beschikbaar.

¹² http://slachtofferhulp.web-log.nl/mijn_weblog/wet_en_regelgeving/

¹³ Deze vragenlijsten kunnen worden opgevraagd bij het Mediationbureau van de rechtbank Amsterdam.

¹⁴ In één zaak is met twee slachtoffers gesproken.

¹⁵ Bij één van deze twee zaken is het gesprek gevoerd met de zus van de dader.

- *Databestanden.* Door het Mediationbureau zijn voor elke zaak enkele kerngegevens bijgehouden. Ten behoeve van de evaluatie zijn de relevante cijfers door de bij de evaluatie betrokken onderzoeksassistent en de medewerkers van het Mediationbureau verzameld en geordend. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om een overzicht van het aantal zaken dat is aangebracht voor mediation, het aantal gesprekken dat met daders en met slachtoffers is gevoerd, het aantal overeenkomsten etc.

- *Interviews.* In het kader van het onderzoek hebben telefonische en face to face-interviews plaatsgevonden. Tevens is er een groeps gesprek met mediators georganiseerd. Onderstaande tabel biedt een overzicht van het aantal gesprekken dat heeft plaatsgevonden. De (telefonische en face to face-interviews) zijn opgenomen en uitgewerkt door de onderzoeksassistent.

Tabel 1.1 Overzicht respondenten interviews

Telefonische interviews	
Hoppers	2
Officieren van justitie	2
Advocaten	2
Rechters	1
Medewerker Slachtofferloket	1
Face to face-interviews	
Kinderrechter	1
Mediationcoördinator	1
Mediationfunctionaris	1
Groepsgesprek	
Mediators	1 gesprek met 7 mediators

1.4.3 Een belangrijk voorbehoud

Bij lezing en interpretatie van de onderzoeksresultaten is het van belang te realiseren dat er aan het onderzoek enkele belangrijke beperkingen verbonden zijn. Ten eerste dient te worden benadrukt dat het aantal zaken (26) dat bij het onderzoek is betrokken gering is. Daar waar in dit rapport op basis van de cijfers en interviews over het algemeen wel een goed beeld gegeven kan worden van het proces, geldt voor de effectevaluatie dat deze vooral moet worden gezien als een verkenning, ook omdat het aantal ingevulde vragenlijsten beperkt is. Zo is er veel energie gestoken in het nabellen van de daders en slachtoffers om van hen de antwoorden op de in de vragenlijst gestelde vragen te vernemen. Desondanks hebben slechts 11 slachtoffers en 8 daders de vragen beantwoord. Voor de officieren van justitie en rechters geldt dat respectievelijk 12 en 9 van hen de vragenlijst hebben ingevuld. Deze relatief lage aantallen kunnen mede worden verklaard met het feit dat in een aantal gevallen het strafrechtelijk traject nog niet was afgerond ten tijde van het schrijven van dit rapport. Ook was het lastig om vanuit het Mediationbureau te achterhalen wanneer en door wie de zaak op zitting werd gebracht/ behandeld – en dus wie er kon worden verzocht de vragenlijst in te vullen (zie H2). De vragenlijsten door de mediators zijn in alle 26 zaken op 1 na allemaal ingevuld.

2 Procesevaluatie

2.1 De totstandkoming van de pilot

De projectgroep. Het initiatief voor de pilot in Amsterdam lag bij de mediationcoördinator, mw. mr. A.M.I. van der Does. De bij haar levende gedachten over deze mogelijkheid kregen een extra impuls toen tijdens het congres 'Moving Mediation' eind 2009 de president van de Hoge Raad, de heer prof. mr. G.J.M. Corstens, stelde dat mediation duidelijk een zinvolle aanvulling kan zijn op het strafproces¹⁶ en de eveneens aanwezige minister van Justitie en de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak hem daarin steunden.

Begin 2010 is een projectgroep in het leven geroepen. Hierin waren vertegenwoordigd: mw. mr. A.M.I. van der Does (mediationcoördinator), mw. mr. A.C. Enkelaar (jeugdrechter), dhr. mr. S. Burmeister (portefeuillehouder strafrecht van de Amsterdamse orde van advocaten), mw. mr. J. Kouwenhoven (coördinerend jeugdofficier van justitie), dhr. mr. H.J. Schilperoort (Hoofd Staf/directiesecretaris Raad voor de Rechtsbijstand), mw. mr. D. Lauria (coördinator Slachtofferloket tot 1 december 2010) en mw. mr. J.E. Boeding (mediationfunctionaris). Ook is in de beginfase samenwerking gezocht met de Dienst Openbare Orde en Veiligheid van de gemeente Amsterdam, in verband met de eventuele noodzaak tot afstemming met andere initiatieven op het terrein van bemiddeling tussen slachtoffer en dader.

Met de leden van de projectgroep zijn de contouren van pilot vastgesteld. Van de zijde van het Openbaar Ministerie (OM) werd er de nadruk op gelegd dat de pilot geen aantasting mocht inhouden van het vervolgingsmonopolie van het OM. Voor de dader diende duidelijk te zijn dat deelname aan de mediation niet zou betekenen dat het OM niet tot vervolging over zou gaan. Ook moest het voor de dader duidelijk zijn dat een positief verloop van het mediationproces weliswaar in het strafdossier zou worden opgenomen, maar dat dit niet van invloed hoefde te zijn op de strafeis of de strafmaat. Daarnaast was voor het OM van belang dat mediation geen vertraging van het strafproces zou opleveren, aangezien zaken binnen vier tot zes maanden op zitting dienen te worden gebracht. Het mediationtraject moest daarom binnen dit tijdsbestek worden afgerond. Van de zijde van de advocatuur werd aangedrongen op een toezegging dat het resultaat van mediation zou meewegen in de strafeis, maar het OM is niet tot een dergelijke toezegging over gegaan.

De projectleiding van de pilot lag bij de mediationfunctionaris. De mediationfunctionaris heeft het 'Plan van aanpak' geschreven, een brochure over mediation naast strafrechtspraak ontwikkeld¹⁷ en was verantwoordelijk voor de publiciteit en informatieverstopping aan betrokkenen. Tevens heeft zij de mediators geselecteerd die bij het project betrokken waren.

Selectie van de mediators. Voorafgaande aan de start van de pilot heeft de mediationfunctionaris de Leergang tot Mediator in Strafzaken gevolgd bij het Centrum voor Conflicthantering te Haarlem. In deze Leergang wordt gekozen voor een zeer gestructureerde aanpak in de vraagstelling aan daders en slachtoffers. Er is voor gekozen om die mediators bij de pilot te betrekken die deze Leergang hebben afgerond (of anderszins ervaring hebben met deze vorm van bemiddeling via 'Echt Recht'-conferenties) en die tevens verbonden zijn als "rechtbankmediators" aan de rechtbank Amsterdam. Dit laatste aspect was van belang omdat de financiering plaats vond via de Raad voor Rechtsbijstand en betaling alleen mogelijk was aan bij deze Raad ingeschreven mediators. In totaal zijn acht mediators geselecteerd.

¹⁶ Zie: <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Hoge-Raad/OverDeHogeRaad/publicaties/Pages/Moving-mediation-From-mediation-to-a-customized-approach.aspx>

¹⁷ Het 'Plan van aanpak' en de brochure 'Mediation naast strafrecht' kunnen worden opgevraagd bij het Mediationbureau.

Daarnaast hebben drie co-mediators meegewerkt aan het project. Deze laatste hebben de Leergang wel gevolgd, maar staan niet als mediator ingeschreven bij de Raad voor Rechtsbijstand.

Informatieverstrekking en publiciteit. In juli 2010 heeft het Mediationbureau een informatiebijeenkomst georganiseerd voor de mediators die aan het project zouden deelnemen. Bij deze bijeenkomst waren tevens de leden van de projectgroep grotendeels aanwezig. Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst is ingegaan op de werkwijze van mediation naast het strafrecht, werden de selectiecriteria voor de zaken besproken en werd het projectplan en de informatiebrochure aan alle deelnemers uitgedeeld. De brochure 'Mediation naast strafrecht' is vervolgens breed binnen de rechtbank uitgezet, via email en intranet. Tevens heeft de mediationfunctionaris in december 2010 en januari 2011 het project bij het werkoverleg van alle strafteams (4 reguliere strafteams, 1 RC-team en 1 jeugdteam) toegelicht.

Om de toch al zwaar belaste organisatie van het OM niet extra te belasten heeft de coördinerend jeugdofficier (lid van de projectgroep) geen actief beleid gevoerd om kennis over het mediationproject onder collega's te verspreiden. Zij heeft zich beperkt tot het plaatsen van informatie over de pilot op OMtranet en een informatieve email aan alle teamleiders. De advocatuur is geïnformeerd over de pilot via mails door de Amsterdamse Orde en door mededelingen in het Amsterdamse Baliebulletin.

Ondanks de inspanningen om de professioneel betrokkenen bekend te maken met mediation naast strafrecht bleek de kennis over de pilot beperkt te zijn – dat geldt zowel voor officieren van justitie als de advocatuur en tot op zekere hoogte ook voor strafrechters.

2.2 Een overzicht van de zaken: aantallen en kenmerken

2.2.1 Aantallen

Bij aanvang van de pilot is als doelstelling geformuleerd om 25 zaken hiervan onderdeel te laten uitmaken. Daarbij had de projectgroep de volgende verdeling voor ogen: 10 jeugdzaken, 5 maatwer kzaken met meerderjarige verdachten (bijvoorbeeld verkeersdelicten) en 10 enkelvoudige zaken. Tijdens de pilot is het niet gelukt om de beoogde verdeling te realiseren. Uiteindelijk zijn 13 jeugdzaken en 13 enkelvoudige zaken bij de pilot betrokken. Maatwer kzaken met meerderjarige verdachten zijn helaas niet aangebracht.

In totaal zijn er 65 zaken aangebracht, waarvan in 61 zaken een mediationvoorstel aan de dader is gedaan door het Mediationbureau. In 26 gevallen heeft dit daadwerkelijk geresulteerd in een mediationtraject. Verreweg de meeste zaken (18) zijn aangebracht door het OM (75%) – waartoe ook de Hoppers behoren.¹⁸ Van de jeugdzaken zijn er 7 door de coördinerend jeugdofficier van het parket Amsterdam aangebracht, 5 door een RC-jeugd en 1 zaak door een kinderrechtter. Van de zaken met volwassen daders zijn er 6 aangebracht door een Hopper, 1 door een RC en een officier van justitie gezamenlijk, 4 door een officier van justitie, 1 door een advocaat en 1 door een rechtter.

Van de daders was 79% (48 van de 61 benaderde daders) bereid tot een eerste gesprek met de

¹⁸ 'De benaming hopper is afgeleid van de twee verenigde functiebenamingen, te weten Hulpofficier (van politie) en Parketsecretaris (de rechterhand van de Officier van Justitie). (...)Als vooruitgeschoven post van het OM aan het politiebureau nemen zij namens de Officier van Justitie vervolgingsbeslissingen in strafzaken en laten dagvaardingen uitreiken aan verdachten alvorens deze het politiebureau verlaten.' Bron: http://www.om.nl/organisatie/item_144364/item_144365/de_hopper/

mediator. Van de slachtoffers was 63% (30 van de 48 benaderde slachtoffers) daartoe bereid.¹⁹ De mediationtrajecten zijn in 7 gevallen beëindigd met een eenzijdige verklaring van zowel het slachtoffer als de dader. Bij een eenzijdige verklaring geldt dat na het eerste individuele gesprek van de mediator met de dader en het individuele gesprek van de mediator met het slachtoffer, duidelijk is geworden dat er geen draagvlak bestond voor een mediationbijeenkomst waarbij zowel de dader als het slachtoffer aanwezig zouden zijn. De verklaringen die na het eerste gesprek zijn opgesteld, worden in dat geval in een tweede gesprek door de mediator besproken (de verklaring van het slachtoffer met de dader en de verklaring van de dader met het slachtoffer). In 17 gevallen is het mediationtraject beëindigd met een vaststellingsovereenkomst, die tot stand is gekomen op basis van een mediationbijeenkomst waarbij zowel het slachtoffer als de dader aanwezig was. Dit is 26% van de in totaal 65 zaken die aangemeld zijn voor mediation. In 2 gevallen is het mediationtraject zonder resultaat beëindigd.

De volgende tabel geeft een kort overzicht van genoemde aantallen.

Tabel 2.2 De kengetallen op een rij

Aantal totaal aangebrachte zaken	65		
Aantal aangebrachte zaken	<i>Functie</i>	<i># aangebracht</i>	<i># mediationtrajecten</i>
	OvJ	29	4 EK 7 jeugd
	Parketsecr.	3	-
	Hopper	17	6 EK
	RC/ rechter	19	2 EK 6 jeugd
	Advocaat	1	1 EK
Aantal benaderde daders en aantal daders dat bereid is tot deelname		Benaderd: 61 Akkoord: 48	
Aantal benaderde slachtoffers en aantal slachtoffers dat bereid is tot deelname		Benaderd: 48 Akkoord: 30	
Aantal zaken waarin uiteindelijk zowel dader als slachtoffer bereid is tot deelname		26	
Resultaten mediation traject:			
- Aantal zaken met eenzijdige verklaringen		7	
- Aantal zaken met een vaststellingsovereenkomst		17	
- Aantal zaken zonder resultaat		2	
- Aantal zaken waarin de uitkomst nog niet bekend is		0	

2.2.2 Kenmerken

In de navolgende kaders zijn heel summier enkele delictsomschrijvingen gegeven van zaken die bij mediation naast strafrecht waren betrokken. Wat opvalt is het dat de delicten relatief vaak betrekking hebben op burenruzies (of ruzies in de buurt), conflicten tussen ex-partners (huiselijk geweld) en conflicten tussen jongeren in of rondom school. Ook wordt duidelijk dat het merendeel van de delicten betrekking heeft op (het dreigen met) het toebrengen van fysiek letsel.

¹⁹ Het gegeven dat 30 slachtoffers bereid zijn een mediationtraject te starten zou doen vermoeden dat er ook feitelijk 30 trajecten gestart zouden zijn en niet 26. Echter, in een zaak zijn drie slachtoffers betrokken (een "surplus" van twee slachtoffers), in een zaak werd door slachtoffer en dader over en weer aangifte gedaan (een "surplus" van een slachtoffer) en in een zaak strandde de mediation als gevolg van een ongeval en langdurig revalidatieproces van het slachtoffer (een "surplus" van een slachtoffer).

In bijlage 1 zijn acht door de mediationfunctionaris opgestelde casusbeschrijvingen opgenomen. Deze beschrijvingen bieden een goed overzicht van het type zaken waarin mediation heeft plaatsgevonden.

Voorbeelden van delicten met minderjarige verdachten

- huiselijk geweld: eenvoudige mishandeling (slaan) van moeder door dochter
- zware mishandeling: 15-jarige verdachte steekt ex-vriendinnetje tweemaal met mes
- openlijke geweldpleging (burenruzie)
- seks met minderjarige: 16-jarige jongen heeft seks met 12-jarig meisje uit dezelfde kleine geloofsgemeenschap, dat daarop zwanger raakt en een abortus ondergaat
- mishandeling in zwembad
- openlijke geweldpleging en mishandeling (ruzie in de buurt)
- over en weer mishandeling en bedreiging: klappen in gezicht en zwaaien met fietsslot
- vechtpartij tussen drie meisjes waarbij een van hen met het hoofd tegen de muur kwam en letsel opliep
- diefstal met geweld (dreiging met metalen fietsketting) bij school

Voorbeelden van delicten met volwassen verdachten

- mishandeling en bedreiging (burenruzie)
- verduistering van geld in dienstbetrekking
- verbale bedreiging met een misdrijf van moeder jegens hulpverlener
- verbale bedreiging met een misdrijf tegen het leven gericht en vernieling autoraam (ruzie tussen ex-partners)
- bedreiging met een misdrijf (burenruzie)
- openlijke mishandeling echtgenoot en bedreiging met een misdrijf tegen het leven gericht
- toebrengen van zwaar letsel: ruzie in discotheek waarbij slachtoffer bierflesje in zijn gezicht heeft gegoooid

2.3 De aanlevering van zaken

2.3.1 De personen verantwoordelijk voor de selectie

Aan de beslissing van de rechtbank en het OM voor deelname aan de pilot verbonden zij de eis dat de pilot geen extra kosten met zich zou meebrengen en het project de bestaande productie- en werkstromen niet zou beïnvloeden. Mede daardoor werd besloten om de verantwoordelijkheid voor de aanmelding van zaken (zeker in eerste instantie) bij een beperkt aantal personen te leggen. Uitgangspunt was dat de enkelvoudige zaken via twee bij de pilot betrokken Hoppers zouden worden aangeleverd, de jeugdzaken door de betrokken jeugdofficier en de maatwerkzaken door een RC of de advocatuur.

In praktijk blijkt de aanmelding van zaken inderdaad zwaar op een zeer beperkt aantal mensen te leunen. Van de 26 zaken waarin zowel de dader als het slachtoffer hebben ingestemd met het voorstel van mediation, waren er 18 afkomstig van 3 personen (9 zaken - waarvan 2 zaken met volwassen daders - zijn aangebracht door de coördinerend jeugdofficier, 5 zaken door één jeugd-RC en 5 zaken door één Hopper). Dat van de zijde van het OM de zaken voor een groot deel afkomstig waren van de coördinerend jeugdofficier, verklaart mede het relatief grote aantal jeugdzaken. Ondanks dat alle advocaten van de Amsterdamse balie op de hoogte waren gebracht van de pilot, is slechts één zaak door een

advocaat aangebracht. Deze zaak heeft overigens daadwerkelijk geresulteerd in een mediationtraject en in een vaststellingsovereenkomst.

2.3.2 De selectiecriteria

De selectiecriteria voor potentiële mediationzaken zoals opgenomen in het plan van aanpak 'Mediation naast strafrecht' zijn:

1. Er is een verdachte die schuld bekent;
2. De verdachte is een spijtoptant en wil een bijdrage leveren aan herstel;
3. Partijen komen elkaar in de toekomst weer tegen;
4. Er is sprake van materiële schade;
5. Er is sprake van immateriële schade, gekrenktheid;
6. Er is sprake van geweld tegen dienstverleners.

Uit de interviews wordt duidelijk dat degenen die hebben deelgenomen aan de voorlichtingsbijeenkomst, en degenen die primair verantwoordelijk waren voor de selectie van zaken, goed op de hoogte waren van de selectiecriteria.

Met betrekking tot de verspreiding onder de brede doelgroep binnen het OM, de rechtspraak en advocatuur), blijkt de informatie niet altijd goed te zijn gelezen en opgepakt. Niet alle (potentiële) verwijzers bleken goed op de hoogte te zijn van de selectiecriteria. Dit geldt voor twee van de drie geïnterviewde officieren van justitie en voor een van beide geïnterviewde advocaten. Voor deze personen geldt dat zij door een ander op de mogelijkheid van mediation werden gewezen. Zij zijn daarna zelf op zoek gegaan naar meer informatie over de pilot (bijvoorbeeld op OMtranet) of hebben bij collega's navraag gedaan. Een van de geïnterviewde Hoppers, die bij de voorlichtingsbijeenkomst verhinderd was, gaf aan een aantal zaken in de toegestuurde informatie te missen, zoals wat de doen met de mogelijkheid van mediation in een AU-situatie (aanhouden-uitreiken).

De onbekendheid bij enkele verwijzers over de criteria van geschikte zaken, maar ook het ontbreken van "gevoel" voor geschiktheid van zaken, maakten dat er – zeker in de beginfase – een aantal ongeschikte zaken naar het Mediationbureau is verwezen.²⁰

De selectiecriteria zijn volgens de geïnterviewden streng. Met name als het gaat om de eis van een 'gaaf bekende verdachte'. Volgens de coördinerend jeugdofficier is vaak niet volledig aan deze eis voldaan. Ook al erkent de dader niet volledig en op alle fronten schuld, dan is het volgens haar nog steeds mogelijk goede afspraken te maken in de mediation. Deze mening lijkt in het algemeen te worden gedeeld.

²⁰ De mediationfunctionaris vond in vier gevallen de aangeleverde zaken niet geschikt voor mediation. De redenen hiervoor waren: 1) een sterk ontkennende dader, die geen spijt had en de schuld bij een ander legde, 2) een zaak waarbij de officier van justitie de door de Hopper aangebracht zaak niet wilde vervolgen, 3) onbetrouwbaarheid van de dader in verband met psychische klachten (en hij was bovendien vuurwapengevaarlijk), en 4) een officier van justitie die niet akkoord gaat met een mediationvoorstel voorafgaande aan de zitting (het verzoek tot mediation was afkomstig van de advocaat van de verdachte).

Mishandeling in discotheek

Verdachte O. en benadeelde M. zijn beide student in Amsterdam en afkomstig uit het buitenland. De verdachte komt uit Duitsland, de benadeelde uit Italië. Op een avond gaat M. met 4 vrienden naar een discotheek. Het is er behoorlijk druk, het is redelijk donker en er is een rookmachine. De meeste mensen staan met een glas bier op de dansvloer. O. maakt op de dansvloer een beweging waardoor zijn bierglas kapot gedrukt wordt in het gezicht van M. M. moet naar het ziekenhuis voor verdere behandeling en zal een blijvend litteken in zijn gezicht overhouden. M. doet aangifte omdat hij meent dat O. hem met opzet heeft verwond in reactie op diens veronderstelling dat M. bier over hem heen gooide. O. vindt het vreselijk wat er gebeurd is, baalt dat hij zo dronken was en zegt dat hij alleen maar iemand probeerde terug te duwen die tegen hem was aangevallen.

Het blijkt dat het ongeval in de discotheek grote invloed heeft op M. In het begin is hij heel boos en vraagt zich af waarom O. hem zo maar opeens heeft aangevallen. Verder maakt hij zich zorgen over de wond in zijn gezicht. Hij vindt het erg om een litteken op zijn gezicht over te houden. Andere mensen associëren littekens met agressie, en hij is juist een zachtmoedige persoon. Ook later heeft hij nog last van het ongeval: in grote groepen voelt hij zich niet langer op zijn gemak, en tijdens het uitgaan is hij vaak gespannen. In overleg met Bureau slachtofferhulp vult hij een schade-onderbouwing-formulier in: voor materiële- en immateriële schade vraagt M. een vergoeding van € 1.500. De advocaat van O. vraagt aan de officier van justitie of O. kan deelnemen aan 'Mediation naast strafrecht'. O. staat nog vaak stil wat er die avond is gebeurd en wil M. vertellen dat het gebeurde niet persoonlijk bedoeld is. Ook wil hij de schade vergoeden die M. heeft geleden. De advocaat zegt dat O. geen bekende dader is, maar wel *erkent* dat hij ter plekke door omstandigheden M. letsel heeft toegebracht. De advocaat geeft aan dat strafvervolgning grote consequenties heeft voor de toekomst van O. omdat hij met een strafblad niet zijn studie kan afronden in Amerika. Na tussenkomst van het Mediationbureau zegt M. te willen meewerken aan mediation. Een argument daarbij is dat het voor hem mogelijk een manier is om deze akelige kwestie af te ronden. Beide deelnemers zijn zich bewust van het feit dat de beslissing over de vervolging en de mogelijke straf bij het OM en de rechter ligt. De gesprekken bij de mediator verlopen constructief. De kwestie wordt uitgepraat, zowel O. als M. wil tot een afronding komen. Als O. van M. hoort wat de impact van het incident op M. is geweest, vindt hij een hogere financiële vergoeding als genoegdoening voor het leed op zijn plaats. O. en M. komen een vergoeding overeen van € 3.000. M. zegt dat hij de officier van justitie zal vragen af te zien van vervolging nu zij overeenstemming bereiken over een hogere schadevergoeding.

Aan het criterium gaaf bekende dader is tijdens de pilot dan ook niet strikt vastgehouden. Zo stelt een van de bij het project betrokken Hoppers: 'Indien de dader openstaat voor een gesprek maar nog geen spijt heeft betuigd, is mediation ook mogelijk.' Wil mediation mogelijk zijn, dan moet het naar zijn mening gaan om 'redelijke mensen' waarbij de dader open staat voor mediation en daarin oprecht moet zijn. Daarbij is er verschillende malen op gewezen dat het wel voorkomt dat de rol van 'dader' en 'slachtoffer' inwisselbaar zijn en waarbij er over en weer aanstootgevend gedrag wordt vertoond. In dergelijke situaties zal er geen 'gaaf bekende verdachte' zijn, maar wijst het criterium van een relatie tussen slachtoffer en dader juist wél in de richting van mediation.

Gevraagd naar de meest geschikte zaken voor mediation, keren twee thema's het vaakst terug in de antwoorden van verwijzers en overige professioneel betrokkenen. Ten eerste de (noodzaak van) een toekomstige relatie tussen betrokkenen. Zo worden door verschillende geïnterviewden delicten die vallen onder de categorie 'burenruzie' bij uitstek geschikt gevonden. Daarnaast worden jeugdzaken met name geschikt gevonden voor mediation vanwege het pedagogisch effect dat hiermee mogelijk bereikt kan worden. Het leereffect kan bij minderjarigen nog extra groot zijn, zo is daarbij de gedachte. Impliciet (of expliciet) wordt ook wel de redenering gehanteerd dat mediation (mogelijk) leidt tot sepot van een zaak, waarmee een strafblad voor de minderjarige wordt voorkomen.

Vechtpartij op school

C. (15 jaar) zegt dat zij in de schoolpauze met F. (15 jaar) heeft gevochten. Ze wilde met F. praten omdat F. had afgesproken met het vriendje van C. Dit gesprek loopt uit op ruzie. M. zegt dat C. haar toen in het gezicht heeft gespuugd. Op dat moment slaan bij C. de stoppen door. Ze slaat F. met haar vuist tegen haar neus en duwt haar dan op de grond. Tijdens een zitting bij de jeugd-RC wordt de mogelijkheid van mediation besproken. Beide advocaten zeggen dat zij hun cliënte zullen stimuleren aan de mediation deel te nemen, ook willen zij daar zelf graag bij aanwezig zijn. De zaak wordt aangehouden voor mediation. In het mediationtraject spreken de meisjes met name naar elkaar uit wat het incident met hen heeft gedaan. Zo heeft het gebeurde voor allebei veel nasleep gehad: C. wordt geschorst van school en wordt verplicht tot contact met de kinderbescherming. F. heeft de pijnlijke gevolgen van een gebroken neus ondervonden en is nog lange tijd bang geweest. C. spreekt naar F. uit dat ze voor haar echt niet bang meer hoeft te zijn, ze zal F. nooit meer wat aandoen. Op de zitting stelt de advocaat van C. niet ontvankelijkheid van het OM omdat C. meegewerkt heeft aan de mediation en de mediation is geslaagd. De officier van justitie en de rechter leggen uit dat dit een brug te ver is en dit het risico van misbruik van dit middel tot gevolg zou kunnen hebben. In de evaluatie geeft de rechter aan dat zijn beslissing mede door de mediation en door partijen getoonde inzet tot een schuldigverklaring zonder strafoplegging (art. 9a Sr) heeft geleid.

Er is ook een aantal contra-indicatoren benoemd. Zo stelt een van de betrokken jeugdrechters het lage IQ van daders als een knelpunt te ervaren. 'Dan is het moeilijk in te schatten of iemand daadwerkelijk in staat is om een mediationgesprek te voeren en in kan staan voor de beloftes die hij of zij daar maakt.' Zij voegt daar aan toe: 'Maar bij deze personen is het soms juist erg belangrijk dat zij het straftraject kunnen vermijden, omdat de kans groot is dat iemand daardoor juist ideeën krijgt.'

Ook wanneer de dader een psychische stoornis heeft kan dit een contra-indicatie zijn, maar dit hoeft niet per se zo te zijn. De mediationfunctionaris zegt hierover: 'Het is in eerste instantie een contra-indicatie, maar dat hoeft niet in alle gevallen echt zo te zijn. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van een ontzettende angst voor een bepaald persoon wat te maken heeft met onwetendheid over de aandoening of ziekte van die persoon. Dan kan het soms best helpen om een gesprek aan te gaan om zo meer inzicht te krijgen in de ziekte of de situatie van de ander.'

Aangifte van bedreiging

Bewoners doen drie keer aangifte van bedreiging door buurman P. P. woont op de middelste etage van een huis met drie woonlagen. Beneden woont een jonge vrouw, boven een man van middelbare leeftijd. P. heeft woede-uitbarstingen en roept dan bijvoorbeeld "ik ga je keel doorsnijden", "ik weet jullie te vinden" en "ik maak jullie af". De vrouw durft al 6 maanden niet meer thuis te slapen omdat ze heel bang is voor P. De bovenbuurman is boos en wil gewoon niets met P. te maken hebben omdat hij het een hele rare man vindt. De Hopper verzoekt het Mediationbureau om te onderzoeken of mediation een optie is. P. heeft psychische problemen, hij voelt zich getreurd door zijn burens en heeft veel last van het lawaai dat zijn burens maken. De bedreigingen die P. uit zijn uitsluitend verbaal. De woningbouwvereniging doet verder niets. Ondanks dat partijen weinig vertrouwen hebben in een concreet resultaat van de mediation, is men wel bereid om hieraan deel te nemen. Tijdens de mediation vertelt P. over de wanen waar hij last van heeft en dat hij achteraf niet weet wat hij geroepen heeft. P. wordt tijdens de mediation bijgestaan door een medische begeleider. Voor de medebewoners is de opbrengst van het gesprek dat ze P. beter leren kennen, begrijpen dat hij een psychische aandoening heeft, en inzien dat de bedreigingen niet persoonlijk zijn bedoeld. Dit neemt niet weg dat voor de medebewoners er wel een grens is bereikt; de ziekte van P. is in hun ogen geen excuus voor zijn agressieve gedrag. Ze willen ook niet dat de mediation in de plaats van een straf komt. Gezamenlijk wordt gezocht naar mogelijke oplossingen die de overlast die P. veroorzaakt kan wegnemen. De medische begeleider van P. zegt dat hij in het behandelplan voor P. zal zoeken naar een agressietraining en de optie van een sportactiviteit zal onderzoeken. De medebewoners zeggen toe eerst P. te zullen SMS-sen als er overlast is, zodat hij zich hiervan bewust wordt en dit ook te zullen melden bij meldpunt zorg & overlast. P. belooft beter zijn medicatie in te nemen. De afspraken worden vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst. Uit de evaluatie blijkt dat de deelnemers positief zijn, al hebben zij nog niet zo veel vertrouwen in het resultaat op de langere termijn. Het gezamenlijke gesprek heeft de angst weggenomen, de overlast nog niet. De medebewoners stellen het op prijs dat zij konden meedenken over een betere woonsituatie. Mocht de situatie alsnog uit de hand lopen dan kunnen zij dit meenemen in hun gesprekken bij de woningbouwvereniging. Voor P. geldt dat hij nog een kans krijgt om te blijven wonen op deze plek en dat zijn medische begeleiding beter kan worden afgestemd op de problemen die hij heeft.

Van de zijde van de advocatuur, in de persoon van de portefeuillehouder strafrecht van de Amsterdamse balie, wordt naar voren gebracht dat mediation naast strafrecht niet geschikt is voor de zwaardere delicten. De reden hiervoor is dat bij zwaardere delicten als gevolg van het leed dat bij deze zaken komt kijken de kans op succes uiterst klein is. Ook door een van de Hoppers wordt naar voren gebracht dat zware zaken niet in aanmerking komen evenals de zaken waarin door de Hopper direct wordt besloten om over te gaan tot dagvaarding.

Daarentegen stelt de mediationcoördinator van de rechtbank Amsterdam, dat het belangrijk is juist wel de zwaardere delicten te betrekken bij mediation naast strafrecht, met name als dader en slachtoffer in een later stadium nog met elkaar te maken hebben. Niet in de laatste plaats omdat mediation voor de slachtoffers heel bevredigend kan zijn omdat het hen de mogelijkheid biedt actief bij het proces betrokken te worden. Zij betreurt het met name dat in de pilot geen verkeerszaken (maatwerkzaken) tot een mediationtraject hebben geleid, aangezien zij als voormalig voorzitter van de verkeerskamer juist regelmatig de behoefte voelde aan een mogelijkheid tot mediation zoals die in de pilot is geboden.

2.3.3 Benadering daders en slachtoffers

Het eerste contact door Bureau Slachtofferzorg of het Mediationbureau. Wanneer een zaak werd aangebracht bij het Mediationbureau en die zaak was in de ogen van de mediationfunctionaris geschikt, dan werd eerst de dader of – indien die er was – de advocaat van de dader benaderd. Indien de dader (in principe) bereid was tot mediation, werd het slachtoffer benaderd. In principe diende dit contact te verlopen via het Slachtofferloket. Bij het slachtofferloket hebben met name twee medewerkers die gedetacheerd zijn vanuit de politie de gesprekken met de slachtoffers gevoerd (en niet de medewerkers gedetacheerd vanuit het OM).

In de praktijk bleek het vaak moeilijk om het slachtoffer te bereiken. Als het Slachtofferloket niet beschikte over een telefoonnummer (wat vaak zo was) stuurde het Mediationbureau een brief met de brochure naar het slachtoffer met het verzoek zelf contact op te nemen met de mediationfunctionaris. Veelal werd hier niet op gereageerd. In dat geval werd de slachtoffers een herinneringsbrief gestuurd. Als slachtoffers naar aanleiding van de (herinnerings)brief contact zochten met de mediationfunctionaris, dan werd met hen de mogelijkheid van mediation besproken en als het slachtoffer akkoord ging dan zocht de mediationfunctionaris een mediator bij de zaak.

Omdat de telefoonnummers van slachtoffers vaak ontbraken, werd gaandeweg de pilot de betrokkenheid van het Slachtofferloket kleiner en werd deze fase wel overgeslagen. Maar zeker bij de meer serieuze delicten werd door de mediationfunctionaris wel altijd verkend of niet toch het telefoonnummer van het slachtoffer bekend was, zodat het eerste contact via het Slachtofferloket kon verlopen. Het Slachtofferloket heeft immers specifieke expertise in huis als het gaat om het contact met slachtoffers van meer ernstige delicten, aldus de mediationfunctionaris.

Bij aanvang van het project was een lijst met vragen ontwikkeld waarvan het de bedoeling was dat deze als leidraad zou functioneren bij de telefonische gesprekken tussen de mediationfunctionaris enerzijds en het slachtoffer en de dader anderzijds (zie tekstkader op de volgende pagina). Deze vragen zijn feitelijk in het telefoongesprek tussen de mediationfunctionaris en het slachtoffer/dader vrijwel niet aan de orde gesteld. De telefoongesprekken bleven grotendeels beperkt tot het geven van uitleg over de mediationprocedure (ook in verhouding tot de strafrechtprocedure). De reden waarom de intakegesprekken niet zijn gevoerd zoals gepland is dat de vragen eigenlijk te lastig waren voor dat moment. De mediationfunctionaris: 'In dit gesprek had ik al heel veel uit te leggen, ik gaf de vragen als voorbeeld zodat ze daar alvast over konden nadenken, niet om ze direct beantwoorden.' Daarbij speelt mee dat het gesprek plaatsvindt over de telefoon en dan is het toch wel lastig dit soort vragen aan de orde te stellen, aldus de mediationfunctionaris.

- Staat u nog in een andere relatie tot respectievelijk het slachtoffer of de verdachte? Bijvoorbeeld: buren, collega's, vrienden, (voorheen) affectieve relatie, geen, anders....
- Is er na het misdrijf al contact geweest tussen u en respectievelijk het slachtoffer of de verdachte? Zo ja, is daar al iets in bereikt? Kunt u dit resultaat kort beschrijven?
- Welke kwesties wilt u in de mediation aan de orde stellen?
- Waar wilt u met behulp van mediation een oplossing voor vinden?
- Wat zijn uw verwachtingen? Eventueel onderzoeken de invloed op de bestaande relatie (voor zover aanwezig), onderzoeken hoe toegebracht leed kan worden weggenomen.
- Wat zou u willen bereiken?
- Wat ziet u als mogelijke gezamenlijke oplossingen/ tegemoetkomingen?
- Wat zou een gezamenlijke oplossing/ tegemoetkoming voor u betekenen?
- Stel dat er geen gezamenlijke oplossing/ tegemoetkoming mogelijk is, wat zou dat dan voor u betekenen?
- Wat zijn in dat geval de alternatieven?
- Wilt u verder nog iets toevoegen wat voor belang is voor de mediator om te weten?
- Wilt u ter voorbereiding op het gesprek met de mediator deze vragen nog eens goed overdenken zodat u in het gesprek met mediator hier verder op in kan gaan?

Bereidheid tot medewerking. In de gesprekken met slachtoffers ging de mediationfunctionaris met name in op de toegevoegde waarde van het mediationtraject boven het strafrechtelijke traject. Daarbij werd door de mediationfunctionaris wel de nodige overtuigingskracht aangewend om met name de slachtoffers te bewegen tot deelname aan het mediationtraject. Daarbij benadrukte zij de toegevoegde waarde van mediation boven het reguliere strafrechtelijke traject. Zo gaf de mediationfunctionaris in het gesprek aan dat er als gevolg van het strafrechtelijke traject niets voor de slachtoffers veranderde, maar 'misschien heeft u vragen, bent u boos of wilt u dat er andere dingen geregeld worden, (...) of misschien bent u bang dat het opnieuw gebeurt en zou u daarover afspraken willen maken.' Als slachtoffers wilden meewerken dan waren de belangrijkste argumenten: vertellen wat voor hen de gevolgen waren van het incident en de mogelijkheid om duidelijk te maken wat zij van de zaak vinden. In veel van de jeugdzaken werd ook vanuit de omgeving wel enige druk op minderjarigen uitgeoefend mee te werken aan mediation (zoals door de ouder, de advocaat of een hulpverlener (van Bureau Jeugdzorg)). Dit geldt met name voor jeugdzaken waarin er sprake is van een minderjarige dader en minderjarige slachtoffer en beide elkaar weer (op school) tegenkomen en in die zaken waarin de "rol" van slachtoffer en dader inwisselbaar lijken te zijn.

De gestolen Blackberry

Het betreft een incident waarbij drie meisjes betrokken zijn. Een van hen wordt gepest door twee andere meisjes. I. (14 jaar) is het gepeste meisje. Ze doet aangifte van afpersing: ze is onder bedreiging van geweld gedwongen om haar Blackberry af te geven. I. zit op een VMBO en is vanaf de eerste schooldag lastiggevalen door B. en M., beide 13 jaar oud. Als I. aan haar moeder vertelt dat ze haar Blackberry heeft moeten afstaan gaat deze moeder naar de mentor. B. en M. ontkennen alles. Later zegt B. dat I. haar mobiel kan terugkrijgen als zij 20 euro betaalt. De school vraagt de politie om te komen.

Tijdens de mediation lopen de verhalen uiteen, iedereen heeft zijn eigen visie van wat er met de telefoon gebeurd is. Wie heeft de telefoon met toestemming van I. gekregen, wie heeft hem in handen gehad en dacht dat dat in orde was, wie heeft hem weer doorgegeven? Zo ontstaat er ook ruzie tussen B. en M. die van elkaar vinden dat de een de ander er inluist, ook al vinden ze beide dat de verdachtmaking van I. onterecht is. De vader van I. had graag gehad dat de school de politie er niet bij betrokken had en zelf de gesprekken tussen de meisjes en ouders had georganiseerd. Nu vinden de mediationgesprekken op de rechtbank plaats. Eerst drie individuele gesprekken met de meisjes, die ieder een ouder bij zich hebben. In het gezamenlijke gesprek zijn, na een voorstel hiertoe van de vader van de benadeelde, de ouders niet bij het gesprek. Het lukt de meisjes uiteindelijk om onder begeleiding van de mediator tot afspraken te komen over de wijze van omgang met elkaar in de toekomst. De belangrijkste uitkomst van de mediation is dat ze alle drie willen dat ze elkaar met rust laten, dat ze alle drie betreuren wat er gebeurd is en dat ze van elkaar accepteren dat ze allemaal een eigen versie van het verhaal hebben van wat er is gebeurd. Na de zomer gaan de meisjes alle drie naar een andere school. De officier van justitie besluit tot een voorwaardelijk sepot.

Slachtoffers weigerden vaker medewerking dan daders. In sommige gevallen gaven zij aan het nut van mediation niet in te zien (bijvoorbeeld omdat ze niet het idee hadden dat er een gesprek met de dader te voeren was), of waren ze echt (nog steeds) heel boos. Ook werd door slachtoffers wel aangegeven dat zij het delict achter zich wilden laten.

Daders zijn vaker bereid tot deelname aan mediation dan slachtoffers. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat zij hopen dat deelname aan mediation een gunstige uitwerking heeft op het strafproces. Echter, in bijna alle mediations waar een meerderjarige dader bij betrokken was vond de betreffende dader het zelf ook heel vervelend hoe het in een bepaalde zaak was gelopen. De man die geld verduisterd had vond zelf ook dat de kwestie niet goed was afgerond en uitgesproken; de vrouw die een hulpverleenster had bedreigd had spijt en begreep best dat met alleen 'sorry' de zaak niet kon worden afgedaan; en de jongeman die al dansend in de disco iemand met kapot glas zwaar letsel toe had gebracht liep al een paar maanden met een rot gevoel hierover. Als daders niet willen meewerken, komt dit omdat ze het feit ontkennen, geen enkele verantwoordelijkheid voelen voor hetgeen is gebeurd, of geen spijt hebben.

Verduistering van geld in dienstbetrekking

B. heeft als student een bijbaantje bij Café RW in Amsterdam. Na verloop van tijd heeft hij de code van de kluis gekregen voor het afdragen van de omzet. De eigenaar van de zaak vertrouwt hem volledig en vindt dat B. goed zijn werk doet. Daarbij vindt hij B. ook nog eens een hele sympathieke en leuke vent. Door geldgebrek is B. begonnen met het verduisteren van bedragen van € 50 - € 100 op het moment dat hij geld in de kluis legt. De café-eigenaar vermoedt iets en plaatst een camera. De diefstal wordt ontdekt en B. bekent.

Er is in totaal bijna € 1000,- verduisterd. B. schaamt zich diep dat hij dit heeft gedaan en het zover heeft laten komen. Hij zegt toe het hele bedrag meteen (met hulp van zijn ouders) terug te betalen. Dit gebeurt de volgende dag. De eigenaar van het Café RW doet wel aangifte, hij wil niet dat de jongen er zo makkelijk mee weggemt.

Tijdens de mediation blijkt dat de café-eigenaar vooral ontzettend boos en teleurgesteld is: zo'n leuke vent, met zoveel kansen in het leven, die zomaar gaat stelen van collega's en zijn baas. En dan ook nog eens rijke vader hebben die dit soort zaakjes voor je opknappt.

Als B. over de gebeurtenis vertelt en erbij zegt hoe hij zich voelde als hij weer eens een greep uit de kas deed, en hoe ontzettend hij baalt dat hij dit ooit gedaan heeft en dat hij nog steeds met een rotgevoel hierover rondloopt, dan zakt de woede bij de eigenaar van het Café wat. De café-eigenaar dacht immers dat B. al die tijd lekker aan het flierefluiten was en het hele voorval al lang vergeten was. B. wil er alles aan doen om deze akelige kwestie te kunnen afsluiten: hij wil wel een straf, gratis voor de café-eigenaar gaan werken, het maakt hem niet uit. Dan blijkt dat dit gesprek voor de café-eigenaar voldoende is om de zaak te kunnen afsluiten. Hij is zijn boosheid kwijt en hoopt dat B. weer snel een doel vindt in zijn leven, want het is immers een leuke vent. De café-eigenaar heeft er vrede mee dat het OM afziet van vervolging.

Uit het groepsgesprek met de mediators komt naar voren dat het commitment van de dader en het slachtoffer om aan mediation mee te werken, in een aantal gevallen (zeer) beperkt was. Daarbij wordt door de mediators gewezen op het feit dat, gegeven het pilotkarakter van het project en het doel om 25 zaken te realiseren, door de mediationfunctionaris de nodige overredingskracht is uitgeoefend om daders en slachtoffers te bewegen tot deelname. Het uitgangspunt dat deelname vrijwillig is dient volgens de mediators het uitgangspunt te vormen, maar in sommige gevallen kan een lichte mate van dwang wel helpen om het slachtoffer en de dader over de eerste drempel heen te helpen. Daarbij wordt de opvatting gedeeld dat het commitment van dader en slachtoffer gedurende het proces kan toenemen. Desalniettemin is er een aantal zaken waar de mediationfunctionaris stevig op mediation heeft ingezet, waarbij volgens de mediators in kwestie je achteraf gezien kan vragen of dit verstandig was.

2.3.4 De gesprekken

Individuele gesprekken. Voor vrijwel alle zaken die onderdeel uitmaakten van de pilot hebben de individuele gesprekken met het slachtoffer en de dader als ook de gezamenlijke gesprekken plaatsgevonden voorafgaand aan de zitting.²¹

De functie van de afzonderlijke gesprekken is om de visie van betrokkenen op het gebeurde te vernemen en om met hen ieder afzonderlijk de mogelijkheden voor mediation te verkennen. Bij dit eerste gesprek bleek volgens de mediators dat het niet bij alle slachtoffers/daders duidelijk was dat deelname aan het gesprek vrijwillig was. In die gevallen is dit aan het begin van het individuele gesprek rechtgezet, waarbij door de mediators, met name als het gaat om slachtoffers, nogmaals de vraag werd voorgelegd of zij daadwerkelijk wilden deelnemen aan mediation. In een zaak bleef twijfel over het commitment bestaan, daar weigerde de dader om het slachtoffer recht in de ogen te kijken. Achteraf kunnen er volgens mediators vraagtekens worden geplaatst bij de geschiktheid van deze zaak voor mediation.

In de pilot werd voor het eerste individuele gesprek 45 minuten gerekend. Deze tijd bleek in veel gevallen te kort te zijn. Hiervoor zou volgens de mediators 1,5 uur uitgetrokken moeten worden. De individuele gesprekken vonden doorgaans plaats in de rechtbank Amsterdam (in een van de kamers van het Mediationbureau). Als dit logistiek mogelijk was, vond het gesprek met het slachtoffer en het gesprek met de dader op dezelfde dag plaats. Praktisch punt dat daarbij door mediators naar voren is gebracht is dat het belangrijk is om te voorkomen dat slachtoffer en dader elkaar kunnen tegenkomen. Een van de mediators gaf aan dat het eenmaal is voorgekomen dat slachtoffer en dader elkaar ontmoetten – dit werd door haar als zeer onprettig ervaren.

Bij het individuele gesprek met het slachtoffer en de dader werd door de mediators over het algemeen vastgehouden aan de vragen zoals die in de Leergang tot Mediator in het Strafrecht zijn omschreven (en die ook bij de methode Echt Recht worden ingezet). Deze vragen zijn opgenomen in het volgende tekstkader.

Vragen over het delict en de gevolgen daarvan:

Wat is er gebeurd?

Wat dacht u toen het gebeurde?

Wat vindt u er nu van?

Wie is of zijn er benadeeld? Op welke manier?

Wat denkt u dat u moet doen om het weer in orde te maken?

Vragen gericht op verheldering en het definiëren van de gewenste situatie:

Wat gebeurde er precies?

Wat was uw reactie toen het gebeurde?

Wat vindt u er nu van?

Wat is het ergste voor u?

Wat moet er volgens u gebeuren om het weer in orde te krijgen?

²¹ Uitzondering hierop is een zaak waarin na de zitting (waar de rechter tot vrijspraak kwam) een mediation heeft plaatsgevonden. In drie jeugdzaken heeft ter zitting een verwijzing naar mediation plaatsgevonden, maar in deze zaken is het niet tot een feitelijke mediation gekomen omdat het slachtoffer niet aan de mediation wilde meewerken. Bron: Informatie verstrekt door Jolien Boeding in e-mail d.d. 21 augustus

Deze vragen zijn volgens de mediators met name bedoeld om slachtoffer en dader te laten reflecteren op het gebeurde op gevoelsniveau. De vragen stellen de mediator in staat om er achter te komen wat het slachtoffer en de dader voelen en denken. Op basis van deze antwoorden kunnen de mogelijkheden voor een oplossing verkend worden. De set van vijf vragen voldoet volgens de mediators. Deze vragen houden het gesprek concreet en duidelijk en voorkomen dat te veel afgedwaald wordt.

De antwoorden op de vijf vragen zoals aan de orde gesteld in de individuele gesprekken, vormen de opmaat voor het gezamenlijke mediationgesprek. In dit gesprek wordt verkend of het mogelijk is om, over en weer, de door dader en slachtoffer geuite belangen en wensen te erkennen. Indien dat het geval is wordt verkend of (met name bij de dader) de bereidheid en mogelijkheid bestaat om aan deze (met name door het slachtoffer) geuite belangen en wensen tegemoet te komen en hier afspraken over te maken. In het volgende tekstkader zijn de vragen opgenomen die centraal staan tijdens het mediationgesprek tussen slachtoffer en dader.

1. Wat zou u willen bereiken?
2. Wat ziet u als mogelijke gezamenlijke oplossing/ tegemoetkoming?
3. Wat zou een gezamenlijke oplossing/ tegemoetkoming voor u betekenen?
4. Stel dat er geen gezamenlijke oplossing / tegemoetkoming mogelijk is, wat zou dat dan voor u betekenen?
5. Wat zijn in dat geval de alternatieven?

In een enkel geval werd wel afgeweken van de gebruikelijke gang van zaken. In het kader van het onderzoek zijn zeven verslagen van de mediators bestudeerd. Met betrekking tot één van de zaken constateerden de mediators dat het hen niet zinvol leek om het gezamenlijke gesprek volgens “het boekje te laten verlopen: ‘Het leek weinig zinvol hen over de feitelijke bedreigingen te laten spreken. Het ging voor beiden namelijk meer om herstel van de omgang. We lazen het doel van het gesprek voor, zoals verwoord in de mediationovereenkomst. Daarna lieten we ieder hun eigen verklaring voorlezen, waarin ze hun wensen hadden aangegeven. Dit werkte goed.’

Uit de verslagen van de mediators blijkt dat zij probeerden hun interventies zo goed mogelijk af te stemmen op de specifieke kenmerken van de zaak (ofwel: de persoonlijke kenmerken van slachtoffer, dader en overige betrokken). Het laten voorlezen van de persoonlijke verklaringen (zoals hierboven omschreven) is daarvan een voorbeeld. Andere voorbeelden zijn:

- direct bij aanvang van het gesprek op heldere wijze de spelregels van de mediation communiceren;
- directief leiding geven aan het mediationgesprek om evenwicht tussen partijen te bevorderen en machtsongelijkheid en agressiviteit te voorkomen;
- vertrouwelijkheid van de mediation benadrukken om openheid te creëren voor een verdachte die zich beroept op zijn zwijgplicht en hem zo toch te laten spreken over de feiten [NB: deze mediationbijeenkomst heeft niet tot een overeenkomst geleid en van het verloop van het gesprek is geen verslag in het strafdossier opgenomen];
- niet doen aan waarheidsvinding. Zo wordt in een van de casusbeschrijvingen door de mediators opgemerkt: ‘Wij hebben de verschillen in perspectieven benadrukt en niet gezocht naar de ware toedracht.’;

- het op een flip-over noteren welke afspraken/belangen zeker terug dienen te komen in de vaststellingsovereenkomst om op deze wijze minder spraakzame deelnemers zich toch te laten uitspreken;
- het aanwezig laten zijn van derden bij de mediation. In één mediation was de aanwezigheid van een hulpverlener zeer behulpzaam om bij de slachtoffers inzicht te krijgen in de psychiatrische problematiek van de dader en de invloed daarvan op diens handelen. Ook het actief betrekken van de advocaat van de verdachte of de coöperatieve opstelling van ouders of andere familieleden (slachtoffer en/of dader) kan blijkens de verslagen van de mediators een waardevolle bijdrage leveren aan het resultaat. Zo wordt in een van de casusbeschrijvingen door de mediators opgemerkt: 'Dochter heeft een erg passende rol kunnen vervullen voor haar moeder en haar vader [respectievelijk slachtoffer en dader, SV] Zij heeft tussen de gesprekken door goed uit kunnen leggen dat de situatie voor haar en haar broer en zus betekent. Door het persoonlijk te maken, zonder met een beschuldigende vinger naar haar vader te wijzen, vervulde zij een belangrijke rol.'

Aanwezigen. Van de 25 mediations (in een geval zijn 2 zaken samengevoegd tot 1 zaak) werden de gesprekken in 9 gevallen geleid door een solo-mediator en in 16 gevallen door twee mediators gezamenlijk.

Op basis van 24 ingevulde vragenformulieren van mediators blijkt dat in 3 van de 20 zaken niemand anders bij de gesprekken aanwezig was dan het slachtoffer en de dader. Wanneer dit wel het geval is gaat het doorgaans om een familielid: in 11 zaken was de (pleeg)ouder/voogd, zus of schoonzoon/dochter aanwezig, in 3 zaken waren er hulpverleners bij het gesprek betrokken en in 6 zaken een advocaat. In 2 zaken was de partner/vriend van een van deelnemers aan het mediationgesprek aanwezig.

Geschiktheid zaak

In retrospect vonden de mediators (N=24) de zaken in de meeste gevallen (in 20 zaken) geschikt voor mediation. In 1 zaak vond de mediator de zaak nauwelijks geschikt, in 3 zaken waren de mediators van mening dat deze slechts matig geschikt. In de 4 zaken die als nauwelijks/matig geschikt werden, gaven de mediators daarvoor de volgende redenen: 1) de dader toont geen zelfreflectie, 2) de dader was (nog) niet in staat de verantwoordelijkheid voor zijn daad te nemen, 3) de dader was schizofreen en verslaafd, en 4) het slachtoffer bleek een onbetrouwbare gesprekspartner die afspraken niet nakwam en de (mobiele) telefoon bijna nooit beantwoordde. In die zaken die mediators beoordeelden als geschikt voor mediation, werd onder andere naar voren gebracht dat het mediationtraject voor de dader een goed leermoment inhield, dat het voor beide partijen een enorme opluchting was om met elkaar te spreken, en dat beide partijen het graag zelf wilden oplossen.

2.3.5 Informatieverstrekking door het Mediationbureau

In de telefonische vraaggesprekken met daders en slachtoffers na afronding van het traject, is hen gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn met de informatieverstrekking over het mediationtraject door het Mediationbureau. De informatiebrochure blijkt de betrokken daders en slachtoffers bereikt te hebben, maar zo gaven enkelen van hen aan, hierdoor was nog niet in alle gevallen duidelijk wat het mediationtraject nu precies inhield. Bij de intake van het eerste gesprek met de mediator werd dit wel duidelijk.

De mediators zijn blijkens de ingevulde evaluatieformulieren (N=24) tevreden over de informatie die hen op voorhand door de mediationfunctionaris werd verstrekt. In 17 zaken vond de mediator dat de informatie die door het Mediationbureau was verstrekt een goed beeld gaf van de zaak en in 7 gevallen gaf het een voldoende beeld. In 2 gevallen was de informatie desondanks nauwelijks behulpzaam bij het opstarten van de mediation, in 5 gevallen was de informatie voldoende behulpzaam en in 17 gevallen oordeelden de mediators dat de informatie goed behulpzaam was bij het opstarten van de mediation.

De advocatuur is in de evaluatieformulieren de vraag voorgelegd hoe zij oordelen over de informatieverstrekking door het Mediationbureau. Van de 9 advocaten die hierover hun oordeel hebben gegeven, vonden 2 van hen de informatieverstrekking door het Mediationbureau matig, 4 vonden deze informatieverstrekking voldoende en 3 vonden deze goed.²² Bij de door de vragenlijst geboden mogelijkheid om aanvullende opmerkingen te maken (hiervan hebben 4 advocaten gebruik gemaakt) geven 2 advocaten aan de communicatie over de uitkomst van de zaak slecht vinden. 1 van hen geeft aan niet op de hoogte te zijn gesteld van de uitkomst van de mediation noch van de beslissing van de OM. De ander stelt: 'De informatie na afloop van de mediation is volledig ontoereikend. Ik hoor nu tijdens de evaluatie dat de officier van justitie een beslissing heeft genomen voor een voorwaardelijk sepot. Het is erg vreemd dat ik hier niet op een andere manier over ben geïnformeerd.'

Over het algemeen zijn de professionele betrokkenen blijkens de interviews zeer te spreken over het contact met de mediationfunctionaris. Zij was goed bereikbaar, bereid om toelichting en uitleg te geven en mee te denken. Wel is, ook in meer algemene zin, naar voren gebracht dat de terugkoppeling over verloop van mediationtraject voor verbetering vatbaar is.

2.3.6 Inspanningen in tijd, mankracht en kosten

Mediation naast strafrecht leidt tot investeringen, in tijd en mankracht en daarmee ook tot kosten. Tegelijkertijd leidt het mogelijk tot (tijds)besparing in de gerechtelijke procedure.

Pilotkosten. Een deel van de kosten is gerelateerd aan de investeringen die te maken hebben met het feit dat het om een pilot gaat. Deze kosten zijn voor een deel eenmalig. Denk in dit verband aan activiteiten als het schrijven van brochures, het organiseren van voorlichting over en het creëren van commitment voor het project. Ook de tijdsinvestering die is gemoeid met de evaluatie valt onder de eenmalige pilotkosten.

Een deel van de kosten tijdens de pilot betreffen activiteiten die in de loop der tijd bij continuering van mediation naast strafrecht als gevolg van ervaring minder uren, en daarmee ook minder geld, zouden gaan kosten. Zo zullen verwijzers naarmate zij meer ervaring

²² De vragenlijst bood geen ruimte tot toelichting op het oordeel over de informatieverstrekking.

krijgen met het project, een beter gevoel krijgen voor welke zaken wel en niet geschikt zijn. Hierdoor neemt het proces van selectie van zaken minder tijd in beslag, niet in de laatste plaats omdat hierover minder afstemming met het Mediationbureau dient plaats te vinden.

Als het gaat om de extra tijdsinvestering en de daarmee samenhangend kosten verbonden aan de pilot, dan zijn deze met name gerelateerd aan de activiteiten van de mediationfunctionaris. De tijdsinvestering door de mediationfunctionaris bleek beduidend groter te zijn dan was voorzien. Ten eerste bleek dat het aanleveren van zaken minder soepel verliep dan verwacht. De mediationfunctionaris geeft aan dat ze na het startsignaal een grote toeloop van zaken verwachtte 'en toen kwam er eigenlijk niets'. Ook werden er in de beginfase zaken aangeleverd die niet geschikt waren voor mediation.

De belangrijkste reden voor het feit dat de mediationfunctionaris meer tijd kwijt was aan zaken dan voorzien, hangt samen met het gegeven dat het Mediationbureau geen onderdeel uitmaakt van de strafrechtketen. De mediationfunctionaris: 'Je hebt met zoveel zaakstromen te maken, en wisselende mensen, en wij zitten gewoon nergens in. (...) Dat heeft het allemaal zo tijdrovend gemaakt.' Dit probleem diende zich direct aan bij het in het bezit krijgen van een kopie van het procesdossier. Zo kwam het dossier niet direct beschikbaar als een zaak door een Hopper was aangemeld. Het dossier moest eerst gescand worden in de zogenaamde scanstraat en was soms pas twee tot drie weken na aanmelding door de Hopper beschikbaar in GPS. De mediationfunctionaris: 'Dan moest ik elke keer checken, "wanneer staat het dossier er in?" Dat zijn heel tijdrovende kwesties.' En als een zaak eenmaal opgestart was, dan moest de mediationfunctionaris op zoek naar het tijdstip van de zittingsdatum bij de zogenaamde 'verkeerstoren' van de rechtbank Amsterdam. In sommige gevallen bleek de zittingsdatum binnen twee à drie weken plaats te vinden. Dit impliceerde dat het mediationtraject op zeer korte termijn moest plaatsvinden. In andere gevallen was het (nog) niet duidelijk wanneer de zitting zou plaatsvinden. De mediationfunctionaris: 'Er zat helemaal geen logica voor ons in.' Het punt daarbij is dat de informatie over een zaak of over een zittingsdatum niet op initiatief van anderen bij het Mediationbureau terecht komt, maar dat de mediationfunctionaris daar zelf voortdurend actief achteraan moest.

Ook als het mediationtraject (al dan niet succesvol) was afgerond, gaf het feit dat het Mediationbureau geen onderdeel uitmaakt van de strafrechtelijke keten aanleiding tot problemen. Het was de mediationfunctionaris soms niet duidelijk waar de informatie over de mediation naar toe moest, bijvoorbeeld of informatie over een afgerond mediationtraject naar het OM of naar de rechter moest. Complicerende factoren waren dat de zaaks- en de zittingsofficieren genoemd in de primaire systemen niet altijd dezelfde persoon waren als bij de zitting en dat zowel officieren van justitie als rechters soms (op het laatste moment) werden vervangen. De mediationfunctionaris stelt dan ook in het interview met haar dat als mediation naast strafrecht daadwerkelijk wordt ingevoerd, hiervoor een structurele voorziening noodzakelijk is waarbij informatie "als vanzelf" bij het Mediationbureau terecht komt. Belangrijk is met name dat OM complete informatie over een zaak in een keer integraal (en niet verspreid over meerdere momenten) aanlevert.

Vanuit het OM is de coördinerend jeugdofficier degene geweest die een groot deel van het aantal zaken van de zijde van het OM heeft aangedragen. Daarmee heeft zij veel tijd gestoken in het selecteren van zaken. Bovendien kostte het haar veel tijd om ervoor te zorgen dat een kopie van het dossier bij het Mediationbureau terecht kwam.

(Tijds)Investerings van mediators, rechters en officieren van justitie in individuele zaken.

Op basis van de door de mediators ingevulde vragenlijsten kan worden berekend dat zij gemiddeld 7 uur bezig zijn met een mediationtraject. Onder deze gemiddelde tijdsbesteding vallen zowel de voorbereiding op een zaak, de individuele gesprekken met slachtoffers en daders als het mediationgesprek zelf (indien dit plaatsvindt). De minimale tijdsbesteding aan een zaak was 3,5 uur en de maximale tijdsbesteding 15 uur.

Van de 17 rechters en officieren die via de evaluatie inzicht hebben gegeven in de extra tijdsbesteding bij de voorbereiding van hun zaak, geven 14 aan dat deze gelijk is gebleven en niet is beïnvloed door het mediationtraject, 1 officier van justitie geeft aan meer tijd aan de voorbereiding te zijn kwijt geweest en 2 rechters minder.

Van de 14 rechters en officieren die via het vragenformulier informatie hebben gegeven over de tijdsinvestering bij de behandeling van de zaak ter zitting, geven 12 aan dat de gelijk is gebleven, en geven 1 rechter en 1 officier van justitie (in dezelfde zaak) aan minder tijd aan de zaak te hebben besteed. Ook op basis van de interviews bleek dat er van een eventuele extra tijdsinvestering voor het OM en de rechter feitelijk niet of nauwelijks sprake is. Bij sepot is er sprake van pure – maar onbetaalde – tijdswinst voor de rechter.

De financiering

De mediators kregen in het kader van de pilot voor hun werkzaamheden per zaak een vergoeding van € 400 (dit komt overeen met een enkelvoudige toevoeging). Bij een “gewone mediation” (in het civiele recht of het bestuursrecht) krijgen mediators een dubbele toevoeging, maar in dat geval vinden er doorgaans meerdere gesprekken plaats.

De financiering is voor rekening genomen door de Raad voor de Rechtsbijstand (RvR).

3 Effectevaluatie

3.1 Een overzicht

Zoals in hoofdstuk 2.1 reeds is aangegeven zijn in totaal 65 zaken aangebracht, waarvan in 61 zaken een mediationvoorstel aan de dader is gedaan door het Mediationbureau. In 26 gevallen heeft dit daadwerkelijk geresulteerd in een mediationtraject. Van de 26 zaken is in 17 (66%) ervan een vaststellingsovereenkomst gesloten, dat is bijna een kwart van het totaal aantal aangebrachte zaken. In 7 zaken (29%) zijn eenzijdige verklaringen opgesteld (waarvan in 3 zaken zowel door de dader als het slachtoffer). In 2 zaken is het niet tot een eenzijdige verklaring of overeenkomst gekomen.²³

Van 19 zaken is bekend of er al dan niet een terechtzitting heeft plaatsgevonden. Dat blijkt het geval te zijn in 12 zaken. Voor eveneens 19 zaken is de uitkomst van het strafrechtelijk traject bij schrijven van het rapport bekend (zie kader). In iets minder dan 70% van deze zaken (13 van deze 19) is de zaak niet op zitting gekomen of heeft de rechter geen sanctie opgelegd. Dit biedt een duidelijke indicatie dat de uitkomst van het mediationtraject door de officier van justitie en de rechter wordt meegewogen in hun beslissing (zie 3.6). In bijlage 2 is voor alle 26 mediationzaken (voor zover bekend) aangegeven of er een overeenkomst of eenzijdige verklaring is opgesteld, of er zitting heeft plaatsgevonden en wat de uitkomst was van het strafrechtelijke traject.

Uitkomsten strafrechtelijk traject (bekend in 19 zaken)

- 1 x intrekking dagvaarding (volwassen dader)
- 3 x voorwaardelijk sepot (minderjarige daders)
- 2 x eis van niet-ontvankelijkheid OM ter zitting
- 1 x een OM transactie (volwassen dader)
- 3 x vrijspraak (2 minderjarigen en 1 volwassen verdachte)
- 3 x schuldigverklaring zonder strafoplegging (2 x zaak met minderjarige dader en 1 zaak met volwassen dader)
- 2 x voorwaardelijke geldboete (2 x volwassen daders)
- 2 x (voorwaardelijke) werkstraf
 - * in 1 zaak voor 2 daders: 1x vw. en 1x deels vw. opgelegd (minderjarige daders)
 - * in 1 zaak reguliere werkstraf (volwassen dader)
- 2 x gevangenisstraf, waarvan 1 voorwaardelijk en 1 deels voorwaardelijk (2 volwassen daders).

3.2 De inhoud van de overeenkomst

In 17 van de 26 zaken heeft het mediationtraject geresulteerd in een vaststellingsovereenkomst. Sommige vaststellingsovereenkomsten zijn redelijk informeel opgesteld (waarbij in enkele vaststellingsovereenkomsten met de hand - slecht leesbaar - de afspraken zijn genoteerd), andere overeenkomsten zijn formeel en juridisch van karakter. Ook verschillen de overeenkomsten in de mate van detail waarin de afspraken zijn omschreven. In de meeste vaststellingsovereenkomsten en eenzijdige verklaringen wordt spijt betuigd en excuses aangeboden. Drie citaten uit een vaststellingsovereenkomst:

²³ In 1 van de 2 zaken die noch tot een eenzijdige verklaring, noch tot een vaststellingsovereenkomst heeft geleid, heeft de mediation wel bijgedragen aan begrip voor de situatie en voor het slachtoffer duidelijk gemaakt waarom er vrijspraak mogelijk was. Er was geen behoefte om afspraken op papier te zetten.

- 'D heeft veel spijt van wat er is gebeurd. Achteraf gezien vindt hij het stom wat hij heeft gedaan. Hij heeft niet goed genoeg nagedacht. D wilde SL geen pijn doen en wil zijn excuses aanbieden.'
- 'D heeft uitgebreid zijn excuses aangeboden voor wat hij heeft gedaan. Hij wil het goedmaken met SL en de kinderen.'
- 'D biedt SL alsnog haar excuus aan. Ze had dit meteen willen doen, maar dit mocht niet van de politie.'

Wanneer er excuses worden aangeboden worden die in een aantal gevallen over een weer gemaakt. Dit ondersteunt de eerdere conclusie dat dader en slachtoffer tot op zekere hoogte inwisselbaar zijn.

Bedreiging van het gezin

U. is aangehouden omdat zijn ex-vrouw aangifte heeft gedaan van mishandeling en poging tot brandstichting. U. en zijn ex-vrouw hebben een relatie gehad van 25 jaar en samen hebben ze 3 kinderen. Begin dit jaar is U. door zijn ex-vrouw de deur uitgezet en sinds die tijd logeert hij bij verschillende familieleden. Daarna zijn er verschillende incidenten geweest die als zeer bedreigend zijn ervaren door de ex-vrouw en hun 3 kinderen. U. dringt een paar keer de woning binnen wat leidt tot ruzies in het bijzijn van de kinderen en er zijn nare dreigsm'sjes waarin U. zegt dat hij zijn gezin wat aan zal doen. Op een avond gaat U. naar de woning van zijn ex-vrouw en laat via een trechter een brandbare vloeistof door de brievenbus naar binnenlopen. De kinderen zien dat en voorkomen dat er brand ontstaat. Sinds die dag voelen de kinderen zich erg onveilig, zowel thuis als op straat. De twee jongste kinderen hebben sinds die tijd concentratieproblemen op school.

Via het Slachtofferloket wordt de ex-vrouw gevraagd of zij bereid is deel te nemen aan mediation.

U. heeft al eerder laten weten dat hij heel veel spijt heeft van wat er allemaal is gebeurd. Het is nooit echt zijn bedoeling geweest om zijn gezin wat aan te doen, hij wilde zijn gezin alleen maar bang maken. Hij voelt zich jaloers en boos omdat hij in één keer uit hun leven is gezet. Hij wil graag praten. De ex-vrouw wil mee doen aan een mediationstraject. Ze wil dat U. in ziet wat voor een schade hij aanricht in het gezin en hoe bang zij en de kinderen voor hem zijn geworden. Ze wil ook dat hij inziet dat hij deze keer veel te ver is gegaan. De mediation biedt U. de gelegenheid om zijn excuses aan te bieden. De ex-vrouw spreekt uit hoe zij haar leven verder ziet met U.: ze wil een zelfstandige toekomst, maar U. mag best haar maatje zijn als vader van hun kinderen. Ook wil ze dat het contact tussen U. en de kinderen hersteld wordt. De ex-vrouw krijgt nu begeleiding van het Steunpunt Huiselijk geweld, U. heeft hulp gevraagd via de reclassering.

Tijdens de terechtzitting is ook de ex-vrouw aanwezig. U. erkent zijn foute gedrag en zegt dat hij zijn leven wil verbeteren. U. krijgt een voorwaardelijke gevangenisstraf van 2 maanden met een proeftijd van 2 jaar. In de evaluatie laat de mediator weten dat het belangrijk is dat er voor betrokkenen vervolgesprekken mogelijk zijn waar ook de kinderen in betrokken kunnen worden.

Ook worden in veel vaststellingsovereenkomsten afspraken gemaakt over toekomstige interactie of de wens geuit deze te normaliseren. Drie citaten uit een vaststellingsovereenkomst:

- 'Zij (D en SL) hebben afgesproken voortaan op een positieve manier met een positieve instelling met elkaar om te gaan en hebben afgesproken om:
 - * normaal tegen elkaar te doen
 - * ieder in zijn eigenwaarde te laten
 - * samen te spelen en elkaar niet buiten te sluiten
 - * bij onenigheid het op te lossen met gesprekken (...).'
- 'Indien ten aanzien van de uitvoering van deze overeenkomst een meningsverschil mocht ontstaan dat niet in onderling overleg kan worden opgelost, dan zullen partijen zich allereerst gezamenlijk wenden tot een mediator alvorens gerechtelijke stappen jegens elkaar te ondernemen.'
- 'SL (moeder) gaat vaker positief reageren op D (dochter). D belooft dat ze er alles aan gaat doen om zo snel mogelijk werk te vinden, zodat SL zich niet meer zo vaak aan haar ergert. D gaat naar buiten als de spanning tussen haar en SL te hoog oploopt. SL belooft thuis te blijven na een ruzie. Beiden proberen iemand te vinden bij wie ze hun hart kunnen luchten als er problemen tussen moeder en dochter zijn.'

Soms wordt er in de vaststellingsovereenkomst expliciet gerefereerd aan de consequenties van de mediation voor het strafrechtelijk traject. In 2 zaken geeft het slachtoffer in de vaststellingsovereenkomst aan na de mediation geen behoefte meer te hebben aan een

strafrechtelijk traject en in 1 zaak geven partijen over een weer af te zien van de ingediende schadevergoedingen. In een andere zaak geven slachtoffer en dader aan er juist behoefte aan te hebben de rechter zich uitsprekt over de vraag omtrent schadevergoeding.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen waarin per zaak summier is weergegeven wat er in de in de vaststellingsovereenkomst dan wel eenzijdige verklaring aan de orde is gesteld.

3.3 De beoordeling van het mediationproces door slachtoffer en dader

Aantal ingevulde vragenlijsten	19
Aantal betrokken zaken	11
Aantal ingevulde vragenlijsten dader	8
Aantal ingevulde vragenlijsten slachtoffer	11

Voor alle daders en slachtoffers van wie er een ingevulde vragenlijst beschikbaar is, geldt dat in hun zaak er een vaststellingsovereenkomst is gesloten (en het traject dus niet beperkt is gebleven tot een eenzijdige verklaring). Over het algemeen zijn de daders en slachtoffers tevreden over het mediationproces. Het meest tevreden zijn zij over de rol van de mediator, de informatie door het Mediationbureau en het aan bod komen van belangrijke onderwerpen tijdens de mediation. Het minst tevreden zijn zij over het resultaat van de mediation: 2 daders en 3 slachtoffers zijn hierover ontevreden, ondanks de totstandkoming van een vaststellingsovereenkomst.²⁴

Tabel 3.1 Tevredenheid over het mediationproces (N=19)

	--	-	+/-	+	++
brochure	0	3	2	13	1
informatie van het Mediationbureau	0	1	2	15	1
aan bod komen belangrijk onderwerpen	0	2	0	15	2
resultaat	0	5	2	8	4
rol mediator ²⁵	0	0	1	10	7

-- = zeer ontevreden, ++ is zeer tevreden

Overige meningen over het verloop van de mediation

Over het algemeen hadden de daders en de slachtoffers weinig concrete verwachtingen met betrekking tot de mediation. De meeste van hen hadden een open of afwachtende houding, zoals geïllustreerd wordt met de volgende citaten:

- 'Ik dacht: "ik zie wel hoe het gaat lopen".' (een slachtoffer)
- 'Ik dacht: "wie weet helpt het." Ik wilde duidelijk maken wat ik graag wilde en afspraken maken'. (een slachtoffer)
- 'We hadden eigenlijk geen idee wat het was maar het klonk wel als een goed idee'. (een dader)

²⁴ De reden waarom deze 2 daders en 3 slachtoffers niet tevreden zijn over de uitkomst is niet duidelijk. In de vragenlijst is geen mogelijkheid opgenomen voor een toelichting op het antwoord. Met betrekking tot de 2 daders biedt vraag 10 over de verwachtingen met betrekking tot de mediation en of deze zijn uitgekomen wel inzicht. Zo brengt een van hen naar voren dat hij het protocol dat werd gehanteerd tijdens de mediation als hinderlijk heeft ervaren omdat het te veel ging over persoonlijke gevoelens in plaats van praktische problemen. De ander geeft aan dat er niets is veranderd door de mediation.

²⁵ Over de rol van de mediator hebben 18 (i.p.v. 19) personen hun mening gegeven.

Van de 16 personen die de vraag hebben beantwoord of zij anderen in eenzelfde situatie zouden aanraden om een mediationgesprek te voeren, antwoorden 2 dat zij dit niet zouden doen. De argumenten daarvoor naar voren zijn gebracht zijn:

- 'De rechter moet gewoon beslissen. Dat is het beste.' (een dader)
- 'Ik zou het afraden. Het heeft naar mijn mening geen enkel nut gehad want ik heb nog steeds overlast. Er valt geen afspraak te maken met iemand die geestelijk niet in orde is. Dat is niet te doen. Het staat leuk op papier maar het heeft naar mijn idee echt geen effect.' (een slachtoffer)

Door een andere respondent (een dader) is in meer algemene zin naar voren gebracht dat hij niet zo tevreden is over het verloop van de mediation. Hij is van mening dat hij te veel werd gestoord bij het vertellen van zijn eigen verhaal en vond hij dat het verloop van de mediation te weinig praktisch was en te veel over persoonlijke gevoelens ging.

Voorbeelden van degenen die anderen zouden aanraden om in eenzelfde situatie wederom een mediationgesprek te voeren zijn:

- 'Ja zeker [zou ik het een ander aanraden]. Helemaal als het kostenbesparend werkt voor de samenleving.' (een slachtoffer)
- 'Ik vond het heel goed. Het was vooral positief omdat dader en slachtoffer het zelf konden oplossen.' (een dader)
- 'Ja ik zou het zeker wel aanraden. Het zou voor iemand anders in eenzelfde situatie misschien wel helpen ook al heeft het voor mij niet zo veel nut gehad.' (een slachtoffer)

In totaal hebben 10 personen van de in de vragenlijst geboden mogelijkheid gebruik gemaakt om in algemene zin (inhoudelijk) te reflecteren op het mediationproces. 6 van hen brachten kritische kanttekeningen naar voren. Zo zijn 4 slachtoffers niet zo tevreden met de uitkomst of de afloop van het proces, 1 slachtoffer was tijdens de mediation de dader in de wachtruimte tegengekomen, en 1 slachtoffer vond dat de advocaat van de dader een te zware stempel op het mediationgesprek had gedrukt.

Een voorbeeld van een uitgesproken positieve reactie van een slachtoffer is: 'Door de mediator werd ik gedwongen weer over bepaalde zaken na te denken. Ik merkte dat ik heel boos was en dat ik ook het liefst boos bleef (...). Mediation deed mij dat inzien. Het gaf inzicht in mijn eigen rol. Het werkt constructief en er gebeurde iets.' Een ander voorbeeld van een positieve reactie van een dader: 'Ik heb maanden nachtmerries gehad. Ik was heel blij toen ik hoorde dat het slachtoffer niet in het ziekenhuis lag en geen trauma had opgelopen.'

3.4 De beoordeling van het mediationproces door de advocatuur

Aantal ingevulde vragenlijsten	10
Aantal betrokken zaken	9
Aantal ingevulde vragenlijsten advocaat dader	9
Aantal ingevulde vragenlijsten advocaat slachtoffer	1

Betrokkenheid advocatuur bij keuze voor mediation. Van de 10 advocaten die de vraag hebben beantwoord of zij een rol hebben gespeeld bij de beslissing van hun cliënt om deel te nemen antwoordt slechts 1 van hen (zonder toelichting) dat dit niet het geval was. In de overige gevallen gaf de advocaat een positief advies voor deelname. Het argument daarvoor was bijvoorbeeld dat bij het delict jongeren waren betrokken die elkaar nog dagelijks tegenkomen, dat de rechter mogelijk met het mediationtraject rekening houdt bij een eventueel op te leggen straf, en omdat de cliënt aangaf schade te willen vergoeden.

Inhoud van de vaststellingsovereenkomst. Aan de advocaten is ook de vraag voorgelegd in hoeverre de vaststellingsovereenkomst hen een goed inzicht verschaft in hetgeen door dader en slachtoffer is afgesproken. Van de 8 advocaten geldt voor 6 dat hun cliënt een vaststellingsovereenkomst heeft getekend. Van hen vinden er 3 dat de vaststellingsovereenkomst voldoende was en 3 dat de vaststellingsovereenkomst goed inzicht verschaft in de gemaakte afspraken.

Invloed op het eigen werk. 8 advocaten hebben de vraag beantwoord of de vaststellingsovereenkomst de voorbereiding op de zaak of hun optreden ter zitting heeft beïnvloed. Van hen geven 5 aan dat dit niet het geval is of dat deze vraag niet van toepassing is. Voor de overige 3 advocaten geldt het volgende. In 1 zaak geeft de advocaat van de dader aan dat doordat in het mediationtraject ook het slachtoffer had aangegeven debet te zijn aan het voorval, hij meer de eigen schuld van de benadeelde over het voetlicht kon brengen. De andere advocaat brengt naar voren dat het mediationtraject weliswaar in een overeenstemming had geresulteerd, maar dat de situatie desondanks te wensen overliet. Dit had met name te maken met de houding van de vader van het slachtoffer (een meisje van 12 dat zwanger is geworden van haar vriendje en een abortus heeft ondergaan). Dit geeft de advocaat aanleiding om een deskundige in te schakelen van het Landelijk Centrum Eergerelateerd geweld. Mede door diens bevindingen komt de rechter volgens de advocaat tot vrijspraak. Voorts geeft 1 advocaat aan pas tijdens de zitting weet te krijgen van een overeenkomst tussen zijn cliënt en het slachtoffer. Dit was voor hem aanleiding om de rechter te verzoeken geen straf of maatregel op te leggen (art. 9a Sr). De rechter heeft de advocaat hierin overigens niet gevolgd en een voorwaardelijke taakstraf opgelegd.

Toegevoegde waarde van mediation naast het strafrecht. Aan advocaten is de open vraag voorgelegd in hoeverre mediation naast het strafrecht toegevoegde waarde heeft. Alle 9 advocaten die deze vraag hebben beantwoord, zijn positief over de toegevoegde waarde. Daarbij worden de volgende argumenten naar voren gebracht: inzicht in elkaars (niet) handelen, beïnvloeding vordering benadeelde partij, het kan zaken aan de orde brengen die in een politieonderzoek niet aan de orde komen, betere verwerking dan door strafoplegging, mogelijkheid om afspraken buiten de strafrechter om te maken, ter vervanging van (jeugd)zaken die niet op zitting thuis horen, het voorziet in de mogelijkheid van een dialoog, het voorziet in de mogelijkheid van herstel, met name in de relatiesfeer.

3.5 De beoordeling van het mediationproces door de mediator

Aantal ingevulde vragenlijsten	25
Aantal betrokken zaken	25

In 17 zaken is een vaststellingsovereenkomst gesloten. Van de zaken waarin de mediators aangeven dat overeenstemming is bereikt²⁶, geven zij aan dat daarbij gaat om de volgende herstelhandelingen:

²⁶ Het betreft hier de mening van mediators over 16 in plaats van 17 zaken omdat 2 zaken zijn samengevoegd tot 1 zaak.

Tabel 3.2 Overzicht herstelhandelingen in zaken met een vaststellingsovereenkomst

	Ja	Nee	nvt/missing
Excuses gemaakt	14	2	0
Excuses aanvaard	11	3	2
Schadevergoeding	4	11	1
Symbolische herstelhandeling	5	8	3
Toezegging	5	6	5
Akkoord dader met bijzondere voorwaarden	3	7	6
Overeenstemming over...	9	0	7

Wanneer de mediators aangeven dat er ‘overeenstemming over...’ is bereikt gaat dit doorgaans over afspraken over de wijze waarop de deelnemers aan het mediationgesprek elkaar in de toekomst zullen bejegenen, zoals bijvoorbeeld het normaal groeten van elkaar, of bij dreigende escalatie de gang van zaken bespreekbaar maken.

Van de zaken waarin de mediators aangeven dat het niet tot een gezamenlijk gesprek tussen slachtoffer en dader is gekomen (N=8) was in 4 gevallen de bereidheid van het slachtoffer om mee te werken onvoldoende, in 3 gevallen de bereidheid van de dader en in 1 geval bleek als gevolg van externe omstandigheden het mediationgesprek niet door te kunnen gaan (en kon er dus ook geen overeenkomst gesloten worden).

Toegevoegde waarde mediation. Alle mediators die de vraag over de toegevoegde waarde van mediation hebben beantwoord (N=24) zijn hierover positief. Argumenten die daarbij naar voren worden gebracht zijn dat betrokkenen op deze wijze in staat worden gesteld hun (hele) verhaal te vertellen, waardoor bij de ander mogelijk meer duidelijkheid ontstaat, en vanwege de mogelijkheid van excuses en herstel het gebeurde te laten rusten. Daarbij wordt wel naar voren gebracht dat commitment een noodzakelijke voorwaarde is. Enkele illustraties:

- ‘Beide partijen hebben hun verhaal kunnen doen en ze hebben toch samen aan tafel gezeten en een zinvol gesprek gevoerd, ook al heeft dat niet tot een overeenkomst geleid.’
- ‘Mogelijkheid informatie uit te wisselen was een enorme opluchting voor dader. Was anders nooit uitgelegd. Slachtoffer wilde met liefde excuses aanvaarden.’
- ‘In deze zaak bleken partijen heel goed in staat het met elkaar uit te praten, zij hebben elkaar de hand geschud en daarmee was het ‘persoonlijke’ stuk klaar, de schade nog regelen en dan is de kous af. Zonder gesprek en met “alleen justitie” was dat niet gelukt.’
- ‘Ja [de meerwaarde van mediation is er] beslist, mits partijen bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen voor hun gedrag; dat helpt vaak ook het slachtoffer om uit die rol te komen. Het aanwezig zijn in één ruimte haalt, los van afspraken, de ergste kou uit de lucht. Het brengt het probleem tot proporties terug.’

Tijdens het groepsinterview met mediators zijn nog enkele aanvullende voordelen van mediation naast strafrecht genoemd, zoals: vermenschlijking van het strafrecht, ontlasting van justitie/ de rechtspraak en grotere betrokkenheid van de sociale omgeving (het systeem/gezin) van dader en slachtoffer.

De rol van de advocatuur. Van de 16 mediators die nog gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid om aan het einde van de vragenlijst enkele aanvullende opmerkingen t.a.v. de mediation naar voren te brengen wijzen 5 op de rol van de advocatuur. Twee voorbeelden:

- 'In dit geval zou het nuttig zijn geweest wanneer de advocaten van meet af aan bij de verwijzing waren betrokken. Dan was het misschien direct duidelijk geweest dat een van de twee advocaten beslist niet wilde meedoen.'
- 'De rol van de advocaten moet niet onderschat worden. In deze mediation hebben beide advocaten zich zeer ingezet en betrokken getoond en dat heeft bijgedragen aan het eindresultaat.'

3.6 De beoordeling van het mediationproces door de officier van justitie ede rechter

Aantal ingevulde vragenlijsten	21
- door officieren van justitie	12
- door rechters	9

Gebruik van verklaringen en overeenkomsten. De eenzijdige verklaringen en de vaststellingsovereenkomsten bieden de officieren van justitie en rechters over het algemeen een voldoende tot goed oordeel over de inhoud ervan. Slechts 3 van de officieren van justitie en 1 rechter die deze vraag hebben ingevuld, oordelen dat deze een matig inzicht bieden. Het oordeel over de functionaliteit ter zitting van eenzijdige verklaringen en de vaststellingsovereenkomsten is positief. Daarbij geldt dat in het algemeen de rechters nog wat positiever oordelen over het nut van de eenzijdige verklaringen en overeenkomsten dan officieren van justitie.

Tabel 3.3 Nut van vaststellingsovereenkomsten voor officieren van justitie en rechters

	nauwelijks	matig	voldoende	goed
inzicht in gemaakte afspraken				
- rechters en officieren van justitie	0	4	5	9
- officieren van justitie	0	3	4	4
- rechters	0	1	1	5
functioneel voor behandeling ter zitting				
- rechters en officieren van justitie	0	2	3	11
- officieren van justitie	0	2	3	4
- rechters	0	0	0	7

Inhoudelijke effecten voor strafeis en het vonnis: de voorbereiding. 9 officieren van justitie en 8 rechters hebben (voor 12 zaken) aangegeven in hoeverre – indien van toepassing – de individuele verklaringen of de vaststellingsovereenkomsten de voorbereiding inhoudelijk hebben beïnvloed. Van de officieren van justitie geven 3 van hen aan dat het hun voorbereiding niet heeft beïnvloed, de overigen geven aan dat dit wel het geval is, in de meeste gevallen als het gaat om de strafeis (zie hieronder). Van de rechters geven 3 aan dat de verklaringen geen invloed hebben gehad op de voorbereiding, in 1 geval omdat de rechter de vaststellingsovereenkomst pas de middag voor de zitting kreeg toen het dossier al was voorbereid.

Inhoudelijke effecten voor de strafeis en het vonnis: de zitting. 7 rechters en 7 officieren hebben de vraag beantwoord of hun gedrag ter zitting is beïnvloed door de vaststellingsovereenkomst of

door de eenzijdige verklaringen. Met name de rechters geven aan dat hetgeen zij ter zitting aan de orde stellen, is beïnvloed door de aanwezigheid van een vaststellingsovereenkomst. Enkele voorbeelden van de uitspraken van rechters:

- 'Ik heb over de overeenkomst gesproken met verdachte. Normaal gesproken zou ik ook over de huidige situatie hebben gesproken, nu hadden we daarbij iets meer leidraad.'
- 'De geslaagde mediation en de "opbrengst" daarvan gaf ik de meeste aandacht.'
- 'Ik ben begonnen met de vaststellingsovereenkomst en heb daar meerdere keren aan gerefereerd teneinde partijen positief gezind te houden.'

Invloed van de mediation op de strafeis/ het vonnis, 11 officieren van justitie hebben de vraag beantwoord of het mediationtraject hun vervolgingsbeslissing inhoudelijk heeft beïnvloed. In de meeste zaken (7 van de 11) was dit het geval. Voor 4 zaken geven de officieren van justitie aan dat het mediationtraject heeft geleid tot (voorwaardelijk) sepot. In 1 zaak geeft de vaststellingsovereenkomst bij de officier van justitie aanleiding tot het voornemen om de rechter te vragen het OM niet ontvankelijk te verklaren. In 1 zaak geeft de officier van justitie aan dat als het verzoek door de verdediging was gedaan tot buitengerechtelijke afdoening/ sepot er een heroverweging van de beslissing tot vervolging had plaatsgevonden. In 3 zaken geeft de officier van justitie expliciet aan dat de vervolgingsbeslissing niet is beïnvloed door het mediationtraject.

8 rechters hebben de vraag beantwoord of het mediationtraject hun beslissing inhoudelijk heeft beïnvloed. In 2 zaken blijkt dit niet het geval te zijn. In de gevallen waarin de mediation van invloed was heeft de uitkomst ervan meegewogen voor de strafmaat, wat in twee gevallen resulteerde in schuldig verklaring zonder strafoplegging. In de twee gevallen waarin het mediationtraject niet van invloed was was dit in 1 van deze zaken omdat de verdachte werd vrijgesproken.

Aan de officieren van justitie en rechters is voorts de vraag voorgelegd in hoeverre er in het licht van de uitkomst van het mediationtraject nog een zitting nodig was. In de meeste gevallen is dat volgens de rechters en officieren die deze vraag hebben beantwoord niet het geval, maar in een aantal gevallen was het oordeel dat een zitting wel degelijk toegevoegde waarde had. In 1 zaak omdat de vader van het slachtoffer een rechterlijke uitspraak wenste en een andere oplossing niet zou hebben geaccepteerd aldus de rechter in kwestie. In 1 zaak geeft de officier van justitie aan dat een zitting zinvol was omdat het onduidelijk was in hoeverre de dader zich aan de overeenkomst hield. In een andere zaak geeft de officier van justitie aan dat strafoplegging nog steeds was geboden. Een rechter tot slot, brengt het volgende naar voren: 'De advocaat stelde dat het OM niet-ontvankelijk moest worden verklaard omdat de mediation geslaagd was. Ter zitting heb ik gezegd dat dat een brug te ver is (risico op misbruik van het instrument mediation door de verdachte). Uiteraard zou het OM, als de zaak nog niet op zitting is geweest, het welslagen van de mediation kunnen meenemen in de beslissing al dan niet tot vervolging over te gaan.

Meerwaarde van mediation naast strafrecht. De 9 rechters en 11 officieren die deze vraag hebben beantwoord zijn op 1 uitzondering na positief over de meerwaarde van mediation naast strafrecht. 1 rechter is kritischer en stelt dat mediation wel wat toevoegt, maar vraagt zich af of dit naast het strafrecht moet. Hieronder volgen enkele aansprekende voorbeelden waarin rechters en officieren van justitie de meerwaarde die zij in mediation naast het strafrecht zien, verwoorden:

- 'In het algemeen [zie ik een dergelijke meerwaarde] wel, nu gebleken is dat bij een gelukte mediation inzicht en begrip aan beide kanten worden vergroot en ook de angstgevoelens bij het slachtoffer verminderen of zelfs verdwijnen.' (een rechter)

- 'Juist bij burenruzies vind ik mediation de voorkeur hebben. Vaak is er sprake van langlopende conflicten, waarbij beide partijen elkaar over en weer gaan dwars zitten. Een van beiden doet dan iets doms. Het voelt daardoor soms bijna willekeurig dat de ene partij voor de politierechter zit en niet de ander. Bovendien is het uiteindelijk in dit soort kleinere zaken – waar verder weinig mensen geschokt over zullen zijn – vooral belangrijk dat die mensen weer met elkaar door een deur kunnen. Mediation is dan een veel beter middel.' (een rechter)
- 'Ja, partijen kunnen daardoor [door een mediation] in ieder geval weer “normaler” naar elkaar kijken. Dat is, zeker waar beiden verdachte van mishandeling zijn, dikke winst.' (een rechter)

Openlijke geweldpleging

Benadeelde A. (15 jaar) wordt al jaren geplaagd door R. (14 jaar) en andere buurtkinderen. A. durft om die reden eigenlijk niet meer buiten te spelen. Wanneer hij toch weer eens naar buiten gaat om te voetballen, komt R. naar hem toe om te zeggen dat hij stinkt. R. roept de andere pesters en met zijn vieren gaan ze tegen A. aanstaan, geven hem knietjes en duwen hem op de grond waardoor hij gewond raakt. De moeder van A. doet aangifte. Niet zozeer omdat ze wil dat de daders een fikse straf krijgen, maar omdat ze wil dat er een gesprek op gang komt tussen de kinderen en de ouders.

R. komt met zijn vader, A. komt met zijn moeder naar de mediation. R. geeft toe dat hij A. heeft geslagen. Hij zegt dat hij dit gedaan heeft omdat A. naar hem roept dat hij terug moet naar zijn eigen land. Met behulp van een flip-over worden afspraken en belangen genoteerd om tot een oplossing te komen. Alle betrokkenen willen hieraan graag meewerken. De jongens bieden elkaar excuses aan, zeggen elkaar toe dat ze samen willen voetballen. R. zal ook de andere jongens uit de buurt vragen om weer normaal tegen elkaar te doen. De families vertrekken, na de mediation en het tekenen van de vaststellingsovereenkomst, samen naar huis. Uit de evaluatie blijkt dat de ouders erg tevreden zijn met de mogelijkheid die hen is geboden om een mediationgesprek te voeren. De jongens waren nog niet eerder met de politie in aanraking gekomen en wonen de komende jaren zeker nog bij elkaar in de buurt. De moeder van A. verbaasde zich dat R. en zijn ouders pas 4 jaar in Nederland woonden en was onder de indruk van wat dit gezin al had meegemaakt voordat ze hiernaar toekwamen. De vader van R. liet naar zijn zoon heel goed merken dat hij absoluut niet wilde dat zijn zoon andere kinderen buiten sloot.

- 'Ja [ik zie een dergelijke meerwaarde] omdat mensen vaak toch met elkaar door moeten na afloop van de strafzaak en het strafrecht niet bedoeld/ingericht is voor het bemiddelen en beredderen daarin.' (een officier van justitie)
- 'Absoluut. Strafrecht is namelijk geen oplossing voor problemen tussen personen. Families en burens moeten na een strafzaak toch met elkaar verder. Strafrecht is meer gericht op vergelding en preventie, maar niet voor het oplossen van hoe mensen met elkaar al dan niet samenleven. Ja, in dit geval betreft het burens die met elkaar door moeten, ook ná het vonnis (en overigens ook al vóór het vonnis, dat soms lang op zich laat wachten).' (een officier van justitie)

3.7 Visie op potentiële bezwaarpunten

In het eerste hoofdstuk (paragraaf) 1.2.3 is gewezen op mogelijk bezwaren tegen of risico's van mediation naast strafrecht. Meer concreet is aan de orde gesteld dat: de beslissing van daders om mee te werken aan mediation kan worden ingegeven door strategische overwegingen; er voor daders rechtsongelijkheid kan ontstaan (omdat sommige slachtoffers wel en anderen niet willen meewerken); en dat slachtoffers - als daders onoprecht zijn in hun spijt - opnieuw het slachtoffer kunnen worden (revictimisatie).

Uit de interviews blijkt dat de professioneel betrokkenen deze bezwaren en risico's niet onoverkomelijk achten. Dat de dader mogelijk meewerkt aan de mediation uit strategische overwegingen, wordt gezien als een motief dat ook feitelijk een rol zal spelen. Dit wordt echter niet problematisch gevonden. Dat de dader "beter wil worden" van de mediator, wordt gezien als een logische en natuurlijke houding die een goede mediation niet in de weg staat, mits er sprake is van een zekere mate van spijt. Om te beoordelen of dit het geval is, zien verscheidene respondenten een belangrijke rol voor de mediator weggelegd. Datzelfde geldt voor het bezwaar van revictimisatie van slachtoffer. Een goede screening door de mediator tijdens het individuele gesprek met de dader, moet daders "er uit filteren" die onvoldoende oprecht zijn in hun spijtbetuiging en niet daadwerkelijk geïnteresseerd zijn in herstel. Ook het risico op rechtsongelijkheid wordt door de respondenten niet als een groot bezwaar gezien. Er is wel oog voor het feit dat niet alle slachtoffers willen meewerken, maar enigszins cru uitgedrukt, wordt dit gezien als pech voor de dader. En daaraan is wel toegevoegd dat de wens tot medewerking door daders (in sommige gevallen zelfs vastgelegd in een eenzijdige verklaring) wordt opgenomen in het strafdossier. Op die manier zouden de officier van justitie en de rechter ook zonder de medewerking van het slachtoffer de spijt die de dader heeft van het gebeurde kunnen meewegen. Zoals een van de respondenten (een officier van justitie) het verwoord: 'Spijt kan blijken uit medewerking aan mediation, maar ook aan de houding ter zitting of op andere manieren duidelijk worden. Mediation is slechts één van de mogelijkheden.'

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de procesevaluatie

1. *Groot enthousiasme maar uitvoering pilot afhankelijk van enkele voortrekkers.* De pilot had de steun van alle betrokken organisaties: de Rechtspraak, het OM, de balie en de Raad voor de Rechtsbijstand. Tegelijkertijd leunde de uitvoering van 'Mediation naast strafrecht' sterk op enkele betrokkenen, ook met betrekking tot de aanlevering van zaken. De mediationfunctionaris en de coördinerend jeugdofficier vormden de spil van het project. Het feit dat de verantwoordelijkheid voor het project bij een aantal personen is gelegd, is gezien het pilotkarakter van het project een logische keuze. Desalniettemin wekt het verbazing dat gedurende pilot niet meer zaken zijn aangebracht door rechters (waar immers de mogelijkheid van mediation in de strafteams was besproken) en niet meer zaken zijn aangebracht door de advocatuur (terwijl alle leden van de Amsterdamse balie van de pilot op de hoogte waren gebracht). Bij invoering op grotere schaal dient aandacht te worden besteed aan verankering in de organisaties, zodat mediation naast rechtspraak "in het systeem" van betrokkenen terecht komt.
2. *Mediation vooral aangewend in jeugd- en minder zware strafzaken.* Ondanks het nadrukkelijke streven om ook zware zaken (maatwerkzaken) met volwassen daders mee te nemen, is dit type zaken niet aangeleverd. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat een van de "trekkers" bij het OM de coördinerend jeugdofficier van justitie was en de eveneens betrokken hoppers juist de minder zware zaken doen. Tevens bleek bij veel verwijzers toch (impliciet of expliciet) de gedachte te leven dat met name de minder zware en jeugdzaken zich bij uitstek leenden voor mediation. Door het ontbreken van MK-zaken met volwassen daders kunnen ook geen conclusies worden getrokken over de potentiële meerwaarde en mogelijke knelpunten van mediation in dit type zaken. In een mogelijk vervolg (ook in andere arrondissementen) dient dit type zaken wel betrokken te worden, zodat onderzocht kan worden of de theoretische meerwaarde van mediation in MK-zaken voor volwassenen zich ook in de praktijk manifesteert.
3. *Een 'gaaf bekende dader' is geen strikte voorwaarde voor mediation.* In de zaken waarin een mediationtraject is gestart, is niet in alle gevallen geheel aan de selectiecriteria voldaan. Zo bleek de eis van 'gaaf bekende verdachte' niet altijd strikt te worden gehanteerd. Dit bleek niet voor problemen te zorgen, zeker niet als er andere indicatoren in de richting van mediation wezen. De aanwezigheid van een toekomstige relatie bleek een belangrijk criterium te zijn voor selectie. Ook bleken de professioneel betrokkenen jeugdzaken bij uitstek geschikt te vinden voor mediation.
4. *Spanningsveld tussen uitgangspunt van vrijwilligheid en de noodzaak van een "duwtje in de rug".* Om in voldoende zaken medewerking te krijgen is vanuit het Mediationbureau in sommige zaken redelijk wat druk op deelnemers uitgeoefend om deel te nemen aan mediation - sommige van hen hadden niet de indruk dat deelname geschiedde op vrijwillige basis. Hoewel een bepaalde mate van overredigingskracht nodig kan zijn (ook omdat de voordelen van mediation naast strafrecht nog niet bekend zijn), blijft vrijwillige deelname het uitgangspunt. Dit spanningsveld verdient voortdurende aandacht.

5. *Belang van het individuele gesprek met slachtoffer en dader – ook in tijd.* Tijdens de pilot is duidelijk geworden dat het een “brug te ver” is om tijdens de telefonische intake al inhoudelijk met slachtoffers en daders op het gebeurde in te gaan. Dit geldt zeker voor zover het reflectie op eigen handelen betreft en voor zover het reflectie betreft over wat er nodig is om tot een oplossing te komen. Mede daarom is het eerste individuele gesprek van de mediator met enerzijds de dader en anderzijds het slachtoffer van groot belang. De tijd die voor het eerste gesprek met dader en slachtoffer is gereserveerd (45 minuten), wordt door de mediators als te kort wordt ervaren.
6. *Mediation naast rechtspraak stelt hoge eisen aan de logistiek en de uitvoering.*
 - 6.1 *Procesbewaking.* De procesbewaking berustte tijdens de pilot bij het Mediationbureau. Het Mediationbureau maakt echter geen deel uit van de strafrechtelijke keten. Concreet betekende dit dat het Mediationbureau voortdurend achter informatie aan moest om inzicht te krijgen in het verloop van het strafrechtelijk traject. Dat was een tijdrovende aangelegenheid. Indien op grotere schaal gebruik gaat worden gemaakt van mediation naast strafrecht dient dit organisatorische (maar belemmerende) knelpunt verholpen te worden. Het is aan te bevelen dat er een ‘spin in het web’ (een vertegenwoordiging van het OM, de rechtspraak of een gezamenlijke vertegenwoordiging van beide organisaties) verantwoordelijk is voor de procesbewaking. Daarbij dient nadrukkelijk oog te bestaan voor de noodzaak van een goede afstemming tussen beide organisaties. Deze functionaris dient de termijnen te bewaken en ervoor te zorgen dat de juiste informatie tijdig in het juiste dossier terecht komt.
 - 6.2 *Kwaliteit mediators.* Het is noodzakelijk om de kwaliteit van de betrokken mediators te borgen. Daartoe is inzicht nodig in de kwaliteit van de geleverde mediation, maar tevens dienen termijnen bewaakt te worden, en dient zorg te worden gedragen voor scholing.
 - 6.3 *Telefonische bereikbaarheid slachtoffers.* Bij de uitvoering van de pilot bleken slachtoffers in een flink aantal zaken lastig telefonisch te bereiken, wegens het ontbreken van telefoonnummers in het dossier. Daardoor werd het uitgangspunt dat het Slachtofferloket slachtoffers in eerste instantie benaderde vaak niet gehanteerd en was het Mediationbureau aangewezen op een schriftelijk aanbod van mediation. De respons daarop was teleurstellend. Te verwachten is dat daardoor geschikte zaken zijn ‘gemist’. Het verdient aanbeveling dat al bij het opnemen van de aangifte aandacht wordt besteed aan de telefonische bereikbaarheid van het slachtoffer.
7. *Belang van financiering.* Tijdens de pilot werden de kosten voor de mediator (€ 400 per mediation) gedragen door de Raad voor de Rechtsbijstand. Bij eventuele toekomstige projecten mediation naast strafrecht dient gezorgd te worden voor structurele financiering. Daarbij geldt dat de in de pilot gehanteerde vergoeding van € 400 voor een gemiddelde werkbelasting van 7 uur per mediation laag is.

4.2 Conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de effectevaluatie

1. *Mediation naast strafrecht leidt in veel gevallen tot afspraken tussen slachtoffer en dader.* Mediation naast strafrecht is succesvol: in tweederde van de zaken (17 van de 26 zaken) en daarmee in een kwart van de totaal aangemelde zaken is een vaststellingsovereenkomst gesloten. In de vaststellingsovereenkomsten worden vaak afspraken gemaakt over de wijze waarop men in de toekomst met elkaar omgaat. Dit kan ook inhouden dat men afsprekt in de toekomst geen contact meer met elkaar te hebben. Het aantal overeenkomsten in de pilot ligt net wat hoger dan mediation naast rechtspraak in niet-strafzaken.²⁷ Daarnaast is in een kwart van de zaken (7 van de 26 zaken) een eenzijdige verklaring opgesteld. In slechts 2 zaken heeft de mediation noch geresulteerd in een eenzijdige verklaring, noch in een vaststellingsovereenkomst, waarbij in één van die zaken het slachtoffer wel aangaf dat de mediation nuttig was geweest.
2. *Mediation naast strafrecht leidt vaak tot spijtbetuiging of excuses door de dader.* In de vaststellingsovereenkomsten of eenzijdige verklaringen, betuigen de daders over het algemeen spijt. Wanneer het mediationtraject heeft geleid tot een vaststellingsovereenkomst zijn er, op 2 zaken na, excuses aangeboden. Op 3 zaken na zijn deze excuses ook expliciet aanvaard. Afspraken over schadevergoeding worden beduidend minder vaak gemaakt: in 4 zaken.
3. *Daders en slachtoffers zijn na afloop in het algemeen positief over het mediationtraject.* Hoewel gezien het aantal respondenten bij deze conclusie enig voorbehoud gemaakt dient te worden, geven daders en slachtoffers over het algemeen aan het mediationtraject als positief te hebben ervaren. Met name het oordeel over de mediator is positief. Slechts 2 van de 16 daders/slachtoffers die hierover hun mening hebben gegeven, geven aan dat zij anderen in eenzelfde situatie zouden afraden om een mediationgesprek te voeren.
4. *Officiëren van justitie en rechters houden rekening met de uitkomst van mediation naast strafrecht.* In de interviews en vragenformulieren geven rechters en officieren van justitie aan dat in verreweg de meeste zaken hun (vervolgings)beslissing is beïnvloed door het mediationtraject. Feitelijke consequentie daarvan is dat het in een groot aantal zaken (ongeveer 70%) niet is gekomen tot een terechtzitting of strafoplegging door de rechter. In deze 13 zaken is de zaak: door het OM voorwaardelijk geseponeerd (3x), de dagvaarding ingetrokken (1x) met een met een OM-transactie afgedaan (1x), heeft het OM ter zitting de niet-ontvankelijkheid gevorderd (2x), heeft de rechter besloten tot schuldigverklaring zonder strafoplegging (3x) of tot vrijspraak (3x). Deze resultaten leiden tot de aanbeveling dat de afspraak bij aanvang van de pilot is gemaakt, namelijk dat alle zaken waarin mediation plaatsvindt óók op zitting worden gebracht, dient te worden heroverwogen. Een tweede beoordeling door het OM, na afloop van de mediation, zal namelijk in veel gevallen leiden tot de conclusie dat dit niet nodig is.
5. *De vaststellingsovereenkomsten bieden houvast.* De respondenten hebben aangegeven dat de eenzijdige verklaringen en vaststellingsovereenkomsten over het algemeen voldoende tot goed inzicht bieden in de gemaakte afspraken en dat deze over het algemeen ook functioneel zijn voor de behandeling ter zitting. Met name rechters geven aan dat de verklaringen/overeenkomsten een verdieping mogelijk maken van de inhoudelijke

²⁷ Van alle niet-strafrechtelijke mediations die tussen 1 april 2005 en 1 mei 2009 zijn afgerond, eindigde 59% met gehele of gedeeltelijke overeenstemming. (Combrink et al., *Op Maat beslecht. Mediation naast rechtspraak 1999-2009*, 2010:64)

behandeling ter zitting. De kwaliteit van sommige vaststellingsovereenkomsten is voor verbetering vatbaar. Daarvoor dienen kwaliteitsnormen geformuleerd te worden. Hetzelfde geldt voor de eisen waaraan de informatieverstrekking over de mediation ten behoeve van het strafdossier dient te voldoen.

6. *Professioneel betrokkenen zijn positief over mediation naast strafrecht.* Zowel de respondenten uit de advocatuur, als die van het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak, als de mediators oordelen positief over de toegevoegde waarde van mediation naast strafrecht. In de zaken waar de mediation tot afspraken heeft geleid wordt aangenomen dat de uitkomst van de mediation een groter effect heeft op het gedrag en inzicht van de dader dan wanneer een reguliere zaaksbehandeling zou hebben plaatsgevonden. De effecten op het gedrag van de dader op de langere termijn zijn in deze pilot niet gemeten.

Bijlage 1 Aanvullende korte casusbeschrijvingen

Straatroof, bedreiging en afpersing

Een jongen van 14 staat een andere jongen van 14 bij diens school op te wachten. Er ontstaat een handgemeen. De verdachte L. pakt de Ray Ban zonnebril van de benadeelde J. Dit handgemeen volgt op verschillende eerdere incidenten tussen een vriend van de verdachte en J. waarvan een proces verbaal is opgemaakt.

Tijdens het eerste individuele gesprek komt L. met zijn moeder. L. blijkt onder toezicht te staan en heeft een tijdje in de crisisopvang gezeten. Moeder heeft geen vat op hem, er is nog een jonger broertje thuis en haar aandacht gaat met name uit naar dit kind opdat dit kind op juiste pad blijft. Ook J. komt het eerste gesprek met zijn moeder naar de mediator. Deze moeder is verschrikkelijk boos en brengt twee punten naar voren. Ten eerste de angst bij haar zoon en bij de ouders dat hun enige kind iets zal worden aangedaan. Ten tweede de materiële consequenties: de dure zonnebril, de kosten van de kickbokslessen die haar zoon volgt om zich te kunnen verdedigen en een eventuele verhuizing omdat ze zich niet veilig voelen in de buurt. Moeder, die voor haar werk veel in Amerika is, verbaast zich over het milde straffklimaat in Nederland en de manier waarop buitenlanders in dit land steeds makkelijker weggelaten worden. In het gezamenlijke gesprek tussen L. en J. blijkt dat de aanleiding van de ruzies een misverstand is tussen de jongens. J. heeft geen namen doorgegeven aan de politie, zoals L. dacht en daarmee de vriend van L. niet in de problemen gebracht. Onder begeleiding van de mediator maken de jongens afspraken: L. zal J. niet langer lastigvallen en zal zijn vrienden hiervan op de hoogte stellen. De jongens zullen elkaar groeten als ze elkaar tegenkomen en elkaar daarna met rust laten. De jongens committeren zich voorts om samen met de straatcoach te gaan praten. Deze afspraken komen in een vaststellingsovereenkomst en worden ondertekend. Alle deelnemers laten zich positief uit over de mediation en zijn tevreden met het resultaat. De ouders zijn zeer opgelucht dat ze met elkaar konden spreken en dat dit, door de omstandigheden, ook nog buiten de rechtbank kon plaatsvinden. Ook zijn zij van mening dat de hele kwestie minder zou zijn geëscaleerd als dit gesprek eerder had kunnen plaatsvinden.

Bedreiging hulpverlener

A. is een jonge moeder met een jong kindje. Op een nacht komt haar ex-vriend binnenvallen en er ontstaat ruzie. Bij de politie wordt een melding van huiselijk geweld gedaan. De politie gaat 's nachts kijken en ziet dat het jonge kind getuige is van de ruzie die daar gaande is. De politie doet de volgende dag melding bij Bureau jeugdzorg. Deze instantie besluit een bezoek te brengen aan A. Als A. de medewerkers van Jeugdzorg binnenlaat raakt zij helemaal in paniek. Er komt maar één ding in haar op: 'ze gaan mijn kind meenemen'. Ze roept onder andere 'als jij mijn kind afpakt dan ga jij dood. Houd daar maar rekening mee'.

Bureau Jeugdzorg doet aangifte van bedreiging. Op het moment dat A. benaderd wordt voor de mediation zegt ze in eerste instantie dat ze het erg flauw van Jeugdzorg vindt dat zij aangifte hebben gedaan en ze begrijpt niet dat ze nu ook daarvoor nog vervolgd wordt. Ze heeft immers de volgende dag die mevrouw al gebeld om 'sorry' te zeggen. Toch wil ze wel meewerken aan mediation. In de mediation legt een medewerker van Bureau jeugdzorg uit hoe moeilijk het voor haar is om haar werk te doen als er bij huisbezoeken een bedreigende situatie is. Zeker als dat vaker voorkomt. Een telefoontje met 'sorry, zo was het niet zo bedoeld' lost dat niet op. A. begrijpt dat wel. Ze had het gevoel gehad dat Jeugdzorg al een oordeel over haar had op het moment dat ze binnenkwamen, dat ze tekort schoot als moeder. En dat terwijl ze aangeeft zo goed haar best te doen. A. zegt dat ze iets van het gesprek heeft opgestoken en denkt dat het niet nog een keer zal gebeuren. Ze maakt opnieuw haar excuses en die worden deze keer welgemeend aanvaard.

Ruzie met moeder

Verdachte A. (16 jaar) is al eerder met politie en justitie in aanraking geweest, ook toen had zij ruzie met haar moeder. Dat was vorig jaar, ze kreeg een taakstraf van 30 uur. A. woont nu tijdelijk bij een oudere zus. Tijdens het opstellen van het proces verbaal laat A. al aan de agent merken dat ze het vervelend vindt wat er gebeurd is, ze zegt dat het haar spijt.

A. vertelt dat haar moeder haar belde toen ze bij haar zus was en haar ten onrechte ergens van beschuldigde. Ze ging toen boos naar haar moeder en voelde zich nog bozer toen ze zag dat haar moeder gedronken had. A. zegt dat ze gewoon even met haar moeder had willen praten, maar haar moeder zette de radio keihard aan om haar niet te horen. Toen wilde ze haar moeder wegduwen en de stekker van de radio eruit halen. Haar moeder probeerde weg te lopen om de politie te bellen. De politie ziet dat de moeder met een blauw oog en bloed aan haar handen. Volgens A. heeft ze echt niet met haar moeder gevochten, toch baalt ze ervan dat het uit de hand gelopen is.

De officier van justitie besluit de zaak aan te houden voor de duur van de mediation. Moeder is meteen blij met het aanbod van mediation. Ze vraagt of het een soort communicatietraining is die haar dochter en zij gaan krijgen, want dat kunnen ze wel gebruiken. De advocaat van A. staat volledig achter het aanbod van mediation en stelt voor dat A. met haar "8 tot 8 coach" komt die haar op dit moment begeleidt. Ook de coach is blij met het aanbod van mediation, vooral omdat hij weet dat A. graag een beter en makkelijker contact met haar moeder wil. Het liefst zou ze gewoon weer thuis bij haar moeder willen wonen.

De gesprekken in het kader van de mediation verlopen voor iedereen plezierig - het is duidelijk merkbaar dat moeder en dochter graag willen meewerken. De afspraken die gemaakt worden tussen moeder en dochter om dit soort incidenten in de toekomst te voorkomen zijn heel basaal: moeder gaat vaker positief reageren naar haar dochter, moeder zal haar dochter eerst laten uitpraten voor ze zelf iets gaat zeggen, dochter belooft dat als ze boos wordt eerst naar buiten te lopen om rustig te worden, moeder en dochter zullen allebei iemand proberen te vinden die ze kunnen bellen als er toch ruzie is. Dit alles om te voorkomen dat de politie de volgende keer weer moet komen.

De officier van justitie eist een voorwaardelijke geldboete met een proeftijd van een jaar, de rechter gaat hierin mee. Zowel de officier van justitie en rechter zeggen in de evaluatie dat het mediationstraject meer inzicht heeft gegeven in de haat - liefde verhouding tussen moeder en dochter. Een zitting was volgens de rechter niet meer nodig geweest. De rechter zegt dat als mediation voor de eerste zitting had plaatsgevonden hij waarschijnlijk tot een voorwaardelijk sepot zou zijn gekomen. De mediator zegt dat een nieuwe taakstraf in deze situatie waarschijnlijk een averechts effect zou hebben gehad. De mediation bood moeder en dochter ook de mogelijkheid om te laten zien dat ze het allebei "goed willen doen" en dat ze er verdriet van hebben dat dat af en toe helemaal niet lukt.

Burenconflict

Twee buurvrouwen: de ene vrouw is van Surinaamse en de andere vrouw van Ghanese afkomst. Elk van de vrouwen woont samen met één kind. De Surinaamse vrouw met haar zoon B., de Ghanese vrouw met haar zusje K. B. doet een VMBO opleiding en heeft veel moeite met school. K. heeft plezier in het leren en doet het goed op het VWO. Beide families hebben al jaren ruzie, vooral de kinderen lijken elkaar te provoceren. Regelmatig leidt dit tot vechtpartijen. Ook dit is weer een zaak waar de een steeds de ander beschuldigt van vechten en provoceren.

De kinderrechter zegt dat er in de zaak die tegen B. loopt mediation moet worden geprobeerd. De rechter vraagt of beide moeders in de mediation kunnen worden betrokken. De buurvrouwen vragen over en weer een schadevergoeding. Bij beide families is weinig animo om deel te nemen aan mediation. De advocaten stimuleren de deelname. De mediation resulteert in een 4-tal eenzijdige verklaringen. Iedereen vindt de ruzies vervelend, maar de verwijten blijven staan. De vrouwen blijven erbij dat de ander het kind beter moet opvoeden en op zijn/haar gedrag moet aanspreken. De kinderen blijven elkaar beschuldigen van uitschelden en bedreigen. Wel zijn zij bereid de schadevorderingen tegen elkaar weg strepen. Mede dankzij de inzet van beide advocaten lukt het om te komen tot een vaststellingsovereenkomst waarin de schade wordt geregeld.

De officier van justitie heeft schuldigverklaring zonder strafoplegging verzocht omdat de B. heeft deelgenomen aan de mediation. De rechter volgt de officier van justitie in zijn eis. Uit de evaluatiegesprekken met de deelnemende buurvrouwen blijkt dat ze mediation niet erg nuttig vinden, ze willen liever dat de rechter gewoon een beslissing neemt. Ook heeft het volgens hen niet geholpen, er zijn al weer nieuwe aangiftes gedaan over en weer...

Eenvoudige mishandeling met grote emotionele gevolgen

Bij een basisschool is het dagelijks een enorme drukte met auto's tijdens het brengen en halen van de kinderen. Mw. L. vangt al jaren altijd op dinsdagmiddag haar kleinkinderen op en gaat ook deze dinsdag met de auto naar school. Ze kan haar auto niet kwijt op de parkeerplaats en besluit dat ze net als een paar andere auto's, haar auto dan maar even tijdelijk op de stoep zet. Eén van de moeders die daar staat te wachten met een kind op de arm, mw. W., vindt dat dit echt niet kan. W. wil L. aanspreken op de gevaarlijke situatie die ontstaat als zij haar auto op de stoep zet. W. tikt op het zijraam van L. Volgens W. negeert L. haar en leest L. verder in haar krant. W. roept dat ze politie gaat bellen en loopt weg. Op dat moment hoort W. het gas geven van de auto en voelt de auto langzaam tegen haar aanrijden. Ze schrikt hier ontzettend van en is er echt van overtuigd dat L. haar met opzet probeert aan te rijden. W. schrijft op het "voegingsformulier benadeelde partij" dat zij geen schadevergoeding wil, maar dat zij wel wil dat L. weet wat de gevolgen van de aanrijding voor haar zijn geweest. Na het voorval (op dat moment zes weken geleden) is zij nog steeds boos en ontdaan van het voorval. Ze heeft veel last van stress en als gevolg daarvan weer veel last van eczeem. Ze zal niet naar de zitting komen omdat ze bang is voor de reactie van L. De officier van justitie stelt mediation voor. De advocaat van L. is blij met deze mogelijkheid. Ook L. is erg van slag sinds het incident bij de school. L. schaamt zich en voelde zich erg bedreigd toen deze moeder op haar afkwam. L. stelt na het gesprek met de mediator een brief op aan de moeder, hierin staat haar visie van wat er toen is gebeurd en dat ze betreurt dat de moeder dacht dat zij haar opzettelijk had willen aanrijden. L. wil graag het gesprek met W. aangaan. De mediator leest de brief van L. voor aan W. Dan blijkt dat W. niet gelooft wat er in de brief staat en dat W. niet in gesprek wil met L. Ook is W. bang dat L. door deze mediation haar straf gaat ontlopen en dat wil ze voorkomen. De officier van justitie ontvangt de eenzijdige verklaringen en de brief van L. aan W. Het is nog niet bekend op welke wijze deze zaak verder wordt afgedaan. In de evaluatie zegt de mediator: 'In deze zaak bestond bij beide personen angst voor elkaar. Contact kan in zo'n situatie een positieve wending geven. Voor het slachtoffer was echter het "contactmoment" te vroeg.

Buurtconflict

T., een vijftigjarige man die aan alcohol is verslaafd, wordt naar eigen zeggen al een hele tijd geterroriseerd door een groepje jongens uit de buurt. Er is een ruit bij hem ingegooid en er is rotzooi door de brievenbus gedaan. Op een dag ziet hij de jongens weer lopen, hij pakt een bijl en loopt op de jongens af. De jongens provoceren hem door te roepen "kom maar op" en T. ziet dat ze lachen. Hij roept "ik maak jullie af" en "ik stuur mijn hond op jullie af". T. gooit de bijl, er staat een gevecht tussen de jongens en de man. Een straatcoach maakt een einde aan het gevecht. De jongens zijn beide 17 jaar oud. Er ontstaat een zogenaamde "spiegelbeeldzaak". De jongens doen aangifte tegen T. en vorderen een schadevergoeding. T. doet aangifte tegen de jongens en vordert ook een schadevergoeding. De kinderrechter doet een voorstel voor mediation. Belangrijk argument is dat de jongens in de buurt wonen van T. en elkaar in de toekomst nog vaker zullen tegenkomen. Iedereen stemt in met de mediation. Op de dag van het eerste gesprek krijgt T. echter een zeer ernstig ongeluk waarvoor hij lang in het ziekenhuis ligt en daarna lang moet revalideren. De mediation volstaat daarom met de 2 eenzijdige verklaringen van de jongens. Uit beide verklaringen blijkt dat de jongens bang zijn voor de hond van T. die zonder een muilkorf rondloopt. Ook zijn ze bang voor T. omdat T. meteen begint te schelden als hij de jongens ziet. Een van de jongens doet de opleiding voor SPD en zegt dat hij vermoedt dat T. een hele eenzame man is. Eigenlijk zou hij de man wel willen helpen. De rechter houdt rekening met de verklaringen van de jongens. Beiden krijgen een werkstraf die grotendeels voorwaardelijk is. Ook geeft de rechter in de evaluatie aan dat de verklaringen die opgesteld zijn met een mediator een nuttige toevoeging zijn aan het dossier.

De zieke teckel

P. houdt van teckels en ziet dat R. via Marktplaats een nestje jonge teckels aanbiedt. P. besluit een pup te kopen. De eerste dagen gaat het heel goed, maar na een paar dagen wordt het hondje steeds stiller en begint te rillen. P. gaat naar de dierenarts en die constateert dat het handje Parvo heeft. P. moet een rekening van 400 euro aan de dierenarts betalen en het is nog steeds de vraag of de pup het overleeft. Dan probeert P. contact te leggen met R., telefonisch en per mail. P. wil uitleggen wat er met de pup is gebeurd en vindt achteraf gezien dat ze veel te veel voor de hond betaald heeft. R. reageert niet. Dan besluit P. samen met schoonzoon en vriend naar R. toe te gaan. Als R. open doet lopen ze naar binnen en nemen een TV en laptop mee om de kwestie te "verrekenen". R. die alleen woont met haar zoontje van 4 jaar is geweldig geschrokken en doet aangifte.

Omdat er naast de strafrechtelijke kwestie ook een civiele vordering is wordt aan beide partijen mediation voorgesteld. P. en haar familie zijn een groot voorstander, ze heeft van begin af aan de zaak goed willen regelen maar kreeg geen gehoor bij R. R. stemt uiteindelijk in mediation, al zegt ze achteraf dat ze hiermee heeft ingestemd omdat ze onder druk werd gezet door het Mediationbureau. Als ze goed had geweten dat het vrijwillig was, dan had ze er echt vanaf gezien. De mediator doet veel pendelwerk om de kwestie op te lossen. Uiteindelijk zegt R. dat zij geen ontmoeting wil met P. en ze haakt af. P. gaat met een advocaat na of ze een schadevergoeding van R. kan vorderen. Ze wacht samen met haar familie af wat er verder in de strafzaak gaat gebeuren.

Aanhouding na vernieling en bedreiging

De advocaat van Z. vraagt aan het Mediationbureau of het mogelijk is dat zijn cliënt deelneemt aan mediation. Z. voelt zich gedupeerd omdat hij zijn favoriete café niet meer in mag.

De aanleiding hiervoor is de volgende. Z. komt op een zaterdagavond, reeds in behoorlijk dronken staat, het café van R. binnen. Z. roept beledigingen en bedreigingen naar een medewerkster van het café. Op dat moment besluit R. samen met de portier dat ze Z. het café uitzetten. Eenmaal buiten wordt Z. boos en gooit 3 stenen door de ruit van het café. Z. wordt opgepakt en kan zich later niet meer herinneren wat hij die nacht allemaal heeft gedaan. De officier van justitie gaat akkoord met mediation, de advocaat regelt dat de mediator op één middag een apart gesprek heeft met Z. en zijn advocaat en daarna met R. en een medewerker. Daarna volgt een gezamenlijk gesprek waarin de kwestie wordt uitgesproken. In de vaststellingsovereenkomst worden afspraken gemaakt over het betalen van de schadevergoeding. R. zal schade vorderen in de strafzaak omdat Z. onmachtig is te betalen. De officier van justitie is op de hoogte gebracht van de uitkomst van de mediation, de zaak is bij afronding van de pilotevaluatie nog niet op zitting geweest.

De benadeelden zijn gematigd positief over de mediation, volgens de eigenaar van het café was de actie van de advocaat erg gericht op strafvermindering van zijn cliënt. Het gaat hem alleen om het geld, hij hoopt dat hij zo snel mogelijk zijn schade vergoed krijgt.

Alle casusbeschrijvingen zijn opgesteld door de mr. J.E. Boeding-Polée, mediationfunctionaris

Bijlage 2 Overzichtstabel afdoening zaken

zaaknr.	verwijzer	dader	overeenkomst	zitting	uitkomst strafrechtelijk traject
1	RC-jeugd	Jeugd	Eenzijdig (2x)	Ja	Vrijspraak
2	Hopper	Volwassene	Eenzijdig SL	Nee	OM-transactie
3	Hopper	Volwassene	Ja	Ja	Werkstraf & proeftijd
4	Hopper	Volwassene	Ja	Ja	OvJ vraag niet ontvankelijkheid ter zitting
5	Hopper	Volwassene	Ja	Ja	Schuldig zonder strafoplegging (art. 9a Sr)
6	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Ja	Vw. geldboete & proeftijd
7	RC-jeugd	Jeugd	Nee, ook niet eenzijdig	Ja	Nog onbekend
8	RC/OvJ	Volwassene	Eenzijdig (2x)	Ja	(deels vw.) Gevangenisstraf & proeftijd
9	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Ja	Schuldig zonder strafoplegging (art. 9a Sr)
10	Hopper	Volwassene	Ja	ja	Vw. geldboete
11	Hopper	Volwassene	Ja	Ja	Vw. gevangenisstraf & proeftijd
12	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Nee	Vw. sepot & proeftijd 1 jaar
13	Advocaat	Volwassene	Ja	Ja	Nog onbekend
14	RC-jeugd	Jeugd	Ja	Ja	T.a.v. van feit waarvoor de mediation heeft plaatsgevonden: vrijspraak. T.a.v. een ander feit: 40 uur werkstraf, subs. 20 dagen jeugddententie vw. & proeftijd van 1 jaar
15	OvJ	Volwassene	Ja	Nee	Intrekken dagvaarding
16	KIR	Jeugd	Eenzijdig D	Ja	Dader 1: vw. Werkstraf; dader 2: (deel vw.) werkstraf
17	OvJ	Volwassene	Eenzijdig D	Ja	Nog onbekend
18	OvJ	Volwassene	Eenzijdig D	Ja	Nog onbekend
19	Rechter	Volwassene	Nee, ook niet eenzijdig	Ja	Vrijspraak (nb. mediation vond plaats na afloop van de procedure)
20	RC-jeugd	Jeugd	Ja	Ja	Nog onbekend
21	RC-jeugd	Jeugd	Ja	Ja	Nog onbekend
22	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Nee	Vw. sepot
23	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Nee	Vw. sepot
24	OvJ	Volwassene	Eenzijdig D	Ja	Nog onbekend
25	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Ja	Vw. sepot
26	Jeugd-OvJ	Jeugd	Ja	Ja	Schuldig zonder strafoplegging (art. 9a Sr)

Bijlage 3 Overzicht uitkomsten mediationtraject

Korte samenvatting inhoud eenzijdige verklaring (EV) of vaststellingsovereenkomst (VO)

1.	EV	- D: betoont spijt, maakt excuses, wenst een oplossing - vader SL: mediation is niet zinvol, wenst financiële compensatie
2.	EV	- SL doet voorstel voor afspraken m.b.t. veilig contact met haar kleinzoon
3.	VO	- D & SL: gemeenschappelijk initiatief tot overleg met (eveneens bij burencollict)
4.	VO	- betrokken burenen - D & SL: geven aan elkaar gehoord te hebben en te hebben begrepen wat de impact is - SL: heeft geen behoefte te hebben strafvervolgng - D: schrijft spijtbrieven - D & SL: zullen in de toekomst afstemmen over wat een goed moment is elkaar weer te ontmoeten
5.	VO	- SL: benoemt reden voor aangifte (bedreigen hulpverlener is onacceptabel) - D: betuigt spijt en biedt excuses aan
6.	VO	- D & SL (dochter en moeder): afspraken over voorkomen van escalatie van ruzies
7.	nvt	
8.	EV	- D (vader): wenst goede band met kinderen ondanks drugsverslaving en schizofrenie - SL (moeder): gunt vader band met kinderen en vader is welkom indien hij niet agressief is en niet onder de invloed van drugs
9.		- partijen geven aan elkaar niet aan te spreken, aan te raken of anderszins met elkaar contact te hebben - partijen geven aan over en weer af te zien van ingediende vorderingen tot schadevergoeding
10.	V	- D: zal rekening houden met burenen, geen overlast geven, geen dreigementen uiten en medicatie op tijd in te nemen - SL's: zullen D persoonlijk aanspreken op gedrag d.m.v. sms of telefoon en bij hardnekkig overlast contact opnemen met meldpunt zorg- en overlast zodat contact wordt gezocht met begeleider van D
11.	VO	- D: biedt excuses aan - D & SL (ex-partners): wensen goed onderling toekomstig contact en zullen elkaar met respect behandelen - D & SL: geven ondernomen acties aan - D: hulp bij Reclassering, S: hulp bij Steunpunt Huiselijk geweld - D: zal gesprek met kinderen hebben om excuses aan te bieden bij mediator op kantoor (SL zal dit ondersteunen)
12.	VO	- D: biedt slachtoffer excuses aan. Ze had dit al eerder willen doen maar dit mocht niet van de politie. Het slachtoffer aanvaardt de excuses. D. geeft slachtoffer een onkostenvergoeding
13.	VO	- partijen hebben het gebeurde uitgepraat en de hand geschud - partijen wensen vraag omtrent schadevergoeding voor te leggen aan rechter
14.	VO	- D & SL: hebben spijt van het gebeurde en hoe zij hebben gereageerd, hebben elkaar over en weer excuses aangeboden en aanvaard - D & SL: zullen in de toekomst normaal en met respect met elkaar omgaan en bij onenigheid hierover in gesprek gaan - D & SL: zullen vrienden vragen om elkaars vrienden in hun waarde te laten
15.	VO	- D: ontkent opzet maar erkent verantwoordelijkheid, biedt excuses aan - D: biedt vergoeding van materiële en immateriële schade aan (+/- € 3.500) - SL: is tevreden met financiële genoegdoening en verzoekt OvJ af te zien van verdere vervolging
16.	EV	- D's: geven aan waarom zij bang zijn voor de hond van SL, willen dit in gesprek met SL aangeven - D1: geeft aan SL wel te willen helpen maar ook de schade die hij bij het incident heeft opgelopen vergoed te willen - D2: geeft aan contact met SL te willen normaliseren (elkaar gewoon groeten)
17.	EV	- D's: betuigen spijt dat het zo is gelopen, bieden excuses aan en willen graag met SL in gesprek (SL laat op afgesproken tijdstip verstek gaan bij de mediation)
18.	EV	- SL/D: wens om gebeurde te laten rusten (ook als het gaat om strafzaak) - SL/D: overweegt schadevergoeding nu andere partij vordering tot schadevergoeding heeft ingediend
19.	nvt	
20.	OV	- D's: bieden excuses aan aan SL en tonen begrip voor gevolgen delict voor SL
21.		- bedreigingen van D's en SL zoals opgenomen in strafdossier berust op roddels - D's en SL: zullen elkaar in de toekomst met rust laten en geen contact met elkaar zoeken
22.		- D: zal SL niet meer lastig vallen - D & SL: zullen elkaar groeten als ze elkaar tegenkomen en gesprek aangaan met straatcoach - D & SL: zullen vrienden op de hoogte brengen
23.	VO	- D & SL: we laten elkaar met rust en doen of we elkaar nooit gekend hebben. - D & SL: we praten er niet met vriendinnen over. - D: ik heb er spijt van dat ik je heb geslagen en dat dit is gebeurd. - D & SL: we accepteren dat wij het niet eens zijn over wat er precies is gebeurd.
24.	VO	- SL: betuigt spijt, vindt het dom wat ze heeft gedaan en had beter moeten nadenken - D & SL: zullen elkaar met rust laten - D & SL: zullen niet met vrienden/vriendinnen bespreken wat er tijdens de mediation aan de orde is geweest
25.	EK	- D: brief aan SL waar D aangeeft het jammer te vinden dat SL niet een mediationgesprek wil aangaan - D: oogmerk brief: excuses aanbieden, uitleg aan SL, vragen aan SL kenbaar maken
26.	VO	- D & SL: betuigen spijt over en weer - D & SL: geven aan wat consequenties zijn geweest (D: van school gestuurd en verplicht contact met De Waag, RvdK en politie; S: verdrietig, gebroken neus, pijn, contact RvdK, begeleiding Spirit, angst om naar school te gaan) - D: geeft aan dat SL niet bang meer hoeft te zijn voor haar - D & SL: zullen elkaar met rust laten - D & SL: zien op tegen rechtszaak (toch zullen ze dan pas het gebeurde kunnen afsluiten) - D & SL: vinden het jammer dat de mediation pas 10 maanden na het incident heeft plaatsgevonden